

Danerê Rojnameya pêşî a Kurdî

Miqdad Mithed Bedirxan

Armanc

Rojnameya Mehane

Hejmar, No: 138
Nisan
April 1993
Buha - Price
15 SKR, 3DM

Li Kurdistanâ Bakur qonaxeke nuh dest pê dike !

Ber bi avakirina Cepha Kurdistanê

● Piştî guhertina siayaseta PKK'ê li hember hêz û partiyên din yên Kurdistanê, rê vebû ku hêz û partiyên Kurd nêzî hev bibin û bi hev re meş û mitîngan çêbikin

● Parlamento ya Ewrûpayê dixwaze ku hukumeta Tirkîyê ji bo çareserkirina pirsa Kurdî bi mebûsên Kurdan re rûnê.

● 36 Mebûsên SHP'ê li ser mesela Kurdan beyanek derxistin

Serokê YNK'ê Celal Talabanî, Sekreterê PKK'ê Abdullah Ocalan, Sekreterê PSK'ê Kemal Burkay û Serokê HEP'ê Ahmed Turk di presskonferansa Lubnanê de bi hev re (Foto: Hurriyet)

Di 16'ê Nisanê de Sekreterê PKK Abdullah Ocalan li Lubnanê perss konferanse ke çapemeniyê çêkir û mudeta yekalî şerrawestandinê dirêj kir. Di presskonferansede Ocalan daxwazên protokla ku di navbera PKK'ê û PSK'ê de çêbibû, dubare kir û ji dewleta Tirkîyê daxwaza gavevitînê kir.

Ocalan daxwazên xwe wiha rêt kir; Şerrawestandin bi yekalî nabe, lazim e dewlet operasyonén ku armanca wan imha me ye bisenîne, cinayetên qesas nedîyar dawî bê, efûyeke giştî bê derxistin, rewşa fewqelade bê rakirin, milisîn gundan bêl belavkirin, rêxistinê Kurdan bila serbest faliyet nişan bidin û mafê wanê rêxistinî û siyasetkirinê hebe.

Helwesta Dewletê

Çi berê çijî nuha be helwesta dewleta Tirkîyê di derheqê rawestandinâ şer de nehatiye guherandin. Daxwaza wan ew e ku bila derilayaên PKK'ê bêl teslîmî edaleta Tirkîyê ya "adil" bibin û ji qanûna poşmanîyê feyde bibîn. Serokwezirê Tirkîyê Suleyman Demirel li ser şerrawestandinâ

PKK'ê wiha got; "Na, em nikarin bibejin tu dîsa merivan bikuje, lê madem wan dev ji kuştinê berdaye, em nikarin bêjin jî ha ji wZ re parçeyek axa Tirkîyê." Demirel wiha dom dike; "em mafê hukumraniya dewleta cumhuriyeta Tirkîyê tu carî nekin babetê mu-naqeşeyê û pazariyê".

36 Mebûsên SHP'ê li ser mesela Kurd beyanek derxistin

Di 13'ê Nisanê de ji nav 54 mebûsên SHP'ê 36'ê wan li ser pirsa Kurdan beyanek derxistin. Di beyanê de daxwaza efûyeke bê qeyd û şert, nasîna mafê huwiyyeta Kurdan û kultura wan, dayîna xwendina bi zimanê Kurdi kirin.

Di beyana SHP'yan de van daxwazên jêr ji hukûmetê û meclîsa Tirkîyê re têr pêşnîyarkirin.

Li ser binegeha beyana tevayî ya rêxistina mafê mirovayî, li gor seneda dawi ya helsînkî, peymana heqê mirovan, li ser esasê pêvajoya AGIK û Şertê Parisê, divê qanûn bêl derxistin. Mafê Kurdan

yê meşrû -ku bi huwiyyeta xwe ya milî xwe nasandin e- divê di nav sînorê tirkîyê de bete qebûlkirin.

Rewşa ewlekariya ku ji netîca hebûna şîddet û zorê çêbûye divê bête rawestandin. Qanûn û dawûdezgehê anti-demokratik ku ji rewşa fewqelade hatine damezirandin divê bêtin rakirin.

Divê mercen xwendin û hînbûna zimanê Kurdi bêtîn çêkirin.

Xebatê pêşvebirina civakê ji alî aborî û civak ve divê bête kirin da ku ber li koçkirinê bête girtin û herêma Kurdan bibe herêma xebat û jiyanê.

Dûmahîk: r.11

İsmail Beşikçi

**Tegarawestandina
Li
Kurdistanê**

Rûpel: 4

BANG

Hêzên Kurdistanâ Bakur; PKK, PSK, YEKBUN, Hevgirtin-PDK, KUK, TSK, PRK(Rizgarî) û KAWA di 29'ê Gulana 1993'an de li BONN'ê, li LONDON'ê û li STOCKHOLM'ê bi hev re meş û mitîngan organize dikan.

Sloganên meş û mitîngan e in; "Ji bo azadiya Kurdistan û yekîtiya netewî em hêzên xwe xurt bikin" û "Gelê me aştiyê û mafê xwe yên neteweyî û demokratik dixwaze".

Meşa Stockholmê seet di 13.00'an de li Humlegårdenê dest pê dike û seet 17.00'an li Sergelstorg'ê xelas dibe. Em li benda hemwelatiyên xwe ne!

Komîta hevbes ya Amadekirina meş û mitîngê

Êrîşen dirindane yên rîjîma Îranê

● Dewleta Îranê di van êrîşen dirandane de 100 hezar leşker û 300 tank û top bi kar anîne. tachizat û leşker li ser sînorê Kurdistanâ Iraqê bi cîh kirine.

Îranê di van êrîşen hov de 100 hezar leşker û 300 tank û top bi kar anîne, tachizat û leşkeran li ser sînorê Kurdistanâ Iraqê bi cîh kirine.

Êrîşen rîjîma Îranê bi tundî li hin welatên Ewrûpayê hat protosokirin. Li gor muhabîrê me yê Yûnaîstanê X. Çeko, hêzên Kurd; YEKBUN, KDP-I, KDP-Î, YNK, PSK û Hevgirtin-KDP li ser êrîşen rîjîma Îranê komiteyek ava kirin û ev komîte gelek aktivite kirin, meş û mitîng li dar xistin.

Li Swêdê jî hêzên Kurd û Federasyona Komelê Kurdistanê bi hev re meşek çêkirin û êrîşen rîjîma Îranê bi tundî protestokirin.

Dewlete Federe ya Kurdistanâ Iraqê, êrîşen Îranê ta-wanbar kir. PDK-Îranê û dax-wiyanîyek belav kir ku êrîş hatine ser buroya wan a li Kurdistanâ Iraqê.

Li gor nûçeyan, dewleta

Komelaya Pêşketina Kurdistanê

rûpel: 6-7

Yekîtiyeke çawa?

rûpel: 3

Li ber dergehê qonaxeke nuh

Tevgera siyasi ya Kurdî li Kurdistana Tirkîyê, nîhayet iro xwe guhandiye ber dergehê qonaxa xwemuhasebekirin û nuhkîrin. Esas ji alî demûdewran û livîna pêşveçûna dinyayê, ev ne xwegîhandineke di dema xwe de ye, derengmayineke bi heşt-deh salan e. Sedemê derengketinê heke yek jê kêmhesiyetiya civaka bindest a jihevketî, paşdemayî û bêmuesese be yek jê ew e ku di nav deh salen dawiyê de di nav sax û dax û rîl û deviyên asê de bi çargaviyek birûskîn me berê hespê xwe dabû aliyîkî bi mij û dûman, hespê me serî ji me stendibû, bêyî ku em bizanbin di ku re, bi ku de, em diçûn û diçûn. Lî iro gelek işaret hene, diyar dikin ku me hevsar bi dest xistiye, em mij û dûmane li pey xwe dihelin, li asoyekî gellek nedûr, zelalî û ronahiye dixiyî. Bi teqerawestanê û lihev çûn û hatina hêz û partiyen siyasi yêndî Kurd, me îmkana rawestandina wê suwariya bêserüber, ya vehesyan û lixwe varqilînê bidest xistiye.

Li ber dergehê vê qonaxa lixwevarqilîn û xwemuhasebekirin gava bi aqilekî selîm û sakîn em vegerin li pey xwe binêrin, em ê bibînin ku heta niha me bi lênerîn û lêkolîneke berbiçav a li ser civaka xwe, xwe tarîf nekiriye, perspektif, armanc, strateji û taktikîn me ne encama têgihştina rewşa mîletê me ya li ber çavan bûye, zêdetir yan tekrarkirina şablonen amadekirî bûne, yan jî me çavê xwe girtiye em li pey hilbûna bayê rojane, geh bi virde û geh jî bi wir de likumîne, buyerên rojane em bi ku de kêsane em bi wirde çûne. Gerçî em hemû bi wan tehlîlen xwe yêndî şablonî dizanîn lê dîsa jî li vê derê hejayî piçekî bahskirînê ne: Me digot û niha jî em dibêjin ku li aliyekî emperyalist û kolonyalist hene, li aliyê din jî mîleten bindesten koloni hene. Li her derê dinyayê û di her demê de mîleten bindest ji bo rizgarî û azadiya xwe têkoşane, hinan emperyalist û kolonyalist ji welatên xwe avêtine, serxwebûn û azadiya xwe bi dest xistine, hin jî di vê riye de ne. Her mîlet mafê wî heye qedera xwe bi dest xwe tayîn bike, serbest û azad bijî, xwedan dewletek bi serê xwe be.

Li gor vê, me got, em Kurd jî mîletekî bindest in, welatê me koloniyeke bin destê welatên kolonyalîstin, emperyalîzm hew mutefikî kolonyalîstane hin jî tehakuma wan a siyasi, aborî û eskerî li ser welatê me heye. Wietnamî, Mozambîkî, Cezayîri û yêndî din jî wek me bûn, rabûn xwe birê xistin şerî siyasi û çekdarî kirin, ordî avakirin gav bi gav erden xwe ji bin postalen kolonyalist û emperyalîstan xelaskirin. Peşiyê herêmîn rizgarkirî avakirin, li wê derê ciyê piyê xwe girtin û bi vê re ji hemû welat rizgarkirin û dewleten xwe yêndî serbixwe avakirin. Em ê jî wek Wietnamîyan, wek Mozambîkî, Angolayî û Cezayîriyan, xwe birêkxin, ordiya xwe avabikin, li alîkî kolonyalist û mutefikîn wan ên emperyalist li aliyê din em û mutefikîn me yêndî sosyalist, kirêkarîn cihanî û mîleten bindest bi alîkarî û pişgiriya wan, em ê şer bikin, berê herêmîn xwe yêndî rizgarkirî bidest xin û dewleta xwe ya serbixwe avabikin. A heta niha ev in tehlîl û lêkolînen me û strateji û taktikîn me yêndî ku ji van derketine.

Heta niha tehlîlen me li ser rewşa berbiçav a mîletê me çenebûne: Wek mîletekî ku Kurd e, musulman e, gelek mezheb, teriqat, diyalekt, eşir û tebeqîn cihê de nav de hene, welatê wî bûye çar perse, di bin desîn dewleten Musulman de ye, çar aliyê wî bi dijminan girti ye, dijmin yek jî Tirk e, yê din Faris e, yê din jî Ereb in. Bist dewleten Ereban hene, têkiliyên wan bi hemû dewleten musulman hene, petrola wan heye, axeka wan bazareka wan a mezin heye ku bi vê riye li dinyayê û berî hemûyan jî li Rojava dost û mutefik peyda kirine. Tirk li dinyayê, xwedan nifûs û herêmeka mezin in nifûzeka wan, mutefik û dosten wan hene, İran bi vî awayî xwedan dost û mutefik û şirîk e. Gelo mana van hemû nuxtan bo têkoşina gelê Kurd çi ne, çi guhertinê di strateji û taktika tevgera Kurdi de ferz dikan.

Dâmahîk: r.11

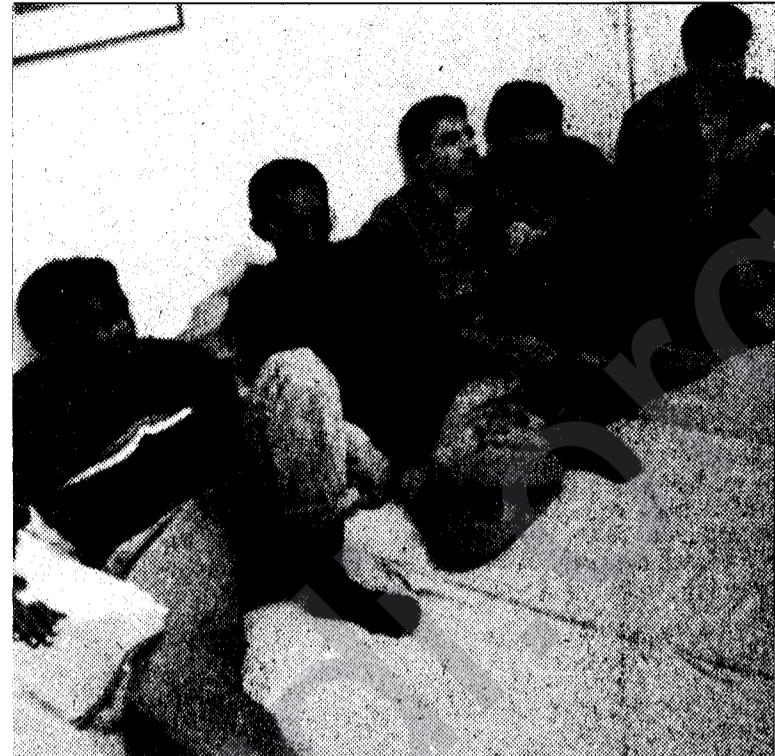
Swêd**Siyaseta li hember multeciyen xerab dibe**

● Wer xuyaye heta ku ev krîza ekonomik ya xerab weha dewam bike wê muxalefeta li hember xerîban jî hîn zêde bibe.

Li Swêdê muxalefeta li hember siyaseta multeciyen her ku diçe xurt dibe. Lî kolînek nuh, ku di 20'ê Nisanê de di rojnama Dagens Nyheter de hat pêşkêşkirin, nîşan dide ku ji sedî 64'ê gelê Swêdî, dixwaze Swêd siyaseta xwe ya multeciyen a ku heta nuha ajoatiye biguhere û ji iro pêve multeciyen hindik bigre. Li gor vê lêkolînê ev hejmara kesenê muxalif roj bi roj zêde dibe. Reqema kesenê ku digotin divê Swêd multeciyen hindik bigre di sala 1991'ê de ji sedî 55 bû; lê nuha ev reqem derketiye ji sedî 64'an. Helbet ev jî reqemeke pirr mezin e; ji 3/4 nufusa Swêd e.

Ev hejmara di nav endam û hevalbendên partiya Nyd (Demokratên Nuh) de hîn jî zêdeye; ji sedî 88'ê endam û dilsozen vê partiyê li dijî siyaseta Swêd ya "comerd" in. Li gor wan Swêd multeciyen zêde digre, divê ev reqem bête kêmkin. Di nav endam û tereftarên partiyen din de ev reqem wehaye: Partiya Moderat ji sedî 75, partiya Senter ji sedî 62, Sosyaldemokrat ji sedî 61, Partiya Gel ji sedî 55, Partiya Çep ji sedî 42, KDS(Xirstiyanen Demokrat) ji sedî 39 û yê Partiya Hawirdor ji ji sedî 31 e.

Ji van reqeman jî xuya dibe ku partiya li hember xerîba herî pozitif e, partiya Hawir-

dor e. Di vê anketê de tişte herî meriv mit û mat dihêle şela tereftarên Partiya Çep û ya Sosyaldemokratye. Şela tereftarên van herdu partiyen jî li hember xerîban geleki negatif in.

Ev anket jî nîşan dide ku ji sisiyan duduyê gelê Swêdî naxweze Swêd zêde multeciyen qebûl bike. Helbet ev yek jî ji bo hukûmetê û ji bo hemû partiyen promlemeke mezin e.

Cardin li gor anketê, muxalefeta herî mezin di nav peyan (zilaman) de ye. Peyayênu bi siyasete mijûl nabin, ewen ku umrê wan di navbera 20 û 30'î de ne û tenê heta mekteba ortê xwendine û kesenê ku li gundan rûdinin û bêkar in. Dijayetiya li hember

xerîban di nav vê grûbê de pirr xurt e.

Lî alî din pîrek, kesenê tahsila bilind qedandine û kesenê ku di mustewake bilind de bi siyasete mijûl dîbin ne li dijî qebûkirina multeciyen e, dixawazin Swêd vê siyaseta xwe ya ku heta nuha meşandiye bidomîne. Bes ev grûb jî di nav civatê de ne hejmareke pirr mezin e û jî wêdetir jî tesîra piraniyê li wan jî dibe.

Xwediye anketê, di nav gel de vê muxalefeta mezin bi bêkariyê ve û ya din jî bi zêdebûna multeciyen ve girê didin. Û wer xuyaye heta ku ev krrîza ekonomik ya xerab weha dewam bike wê muxalefeta li hember xerîban jî hîn zêde bibe.

Yekîtiya Malbatên Kurd Hat Damezirandin

Armanca komelê di dibistanan de bi zimanê Kurdî hînkirina tiştenê civakî ye.

Di dawiya Nîsana 1993'an de li eyaleta Hamburgê li Almanyayê "Yekmal-Kurd" ji alî 124 kesenê damezrêner ve hate damezirandin. "Yekmal-Kurd" cara pêşî di ilona sala 1991'an de hatibû damezirandin. Armanca wê, di dibistanan de bi zimanê Kurdî hînkirina tiştenê civakî bû. Di meha ilona 1991'de hin malbatên Kurd û hin mamosneyen Kurd insiyatîfeke malbatî pêkanîbûn. Piştre vê insiyatîfe de nav xwe de şes kes ji bo Komîta Amadekar hilbijartîn. Vê Komîte karê xwe ê damezirandinê heya tarîxa 02-05-1993an meşand û di vê tarîxe de li Hamburgê ji nav 124 kesan Komîta damezirandinê, Komîta Karger û Komîta Çavdîr hatin hilbijartîn. Husniye Erg bû seroka Komîta Karger.

Selhedîn Ayav/Hamburg

Armanc
Rojnama Kurdi ya mehane
Monthly Kurdish Magazine

Redaksiyon:

M. Eli
Hesen Mizgin
Mirza Bextiyar
Lewend Fırat
S. Rêving
M. Lewendi
Redaktörê berpirsyar:
M. Eli
Berpirsiyare besê
Dimlikî: Malmisanij

Adres :
Box: 152 16
161 15 Bromma
Sweden
Telefon
46-8-803135
Telefax:
46-8-801825
Utges av:
Kurdiska
Demokratiska
Arbetarunionen
Postgiro: 50 37 99-9
ISSN: 0348 7385

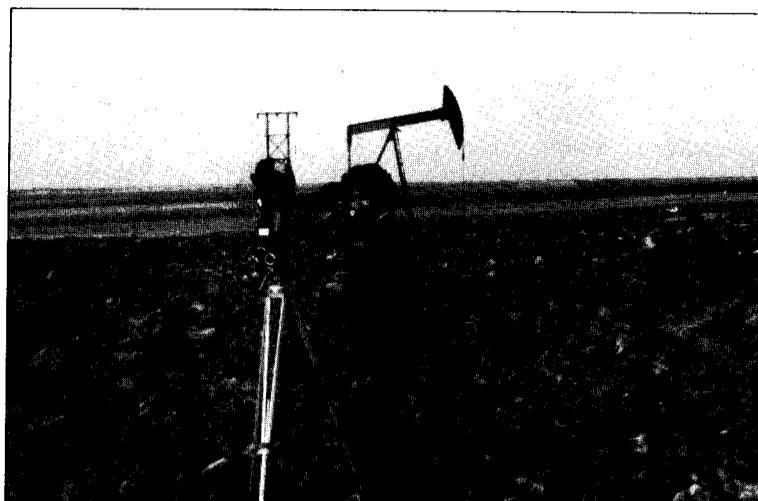
Aboneli
Prenumeration
Abonetîya Salekê
Li Skandinaviya
200 SKR
Magam
Myndigheter
400 SKR
Li Ewrûpa
50 DM
Li derveyî Ewrûpa
40 \$
Anons/ilan
nîv rûpel/ en halvsidan
2500 SKR

Di Festîvala Navnetewî ya Filmên Xwendevanan de: Filmê "Kurdîstan, cihê ku Xwedê lê xew kiriye" bû yekem

Rejîsorê Kurd, Mano Xelîl û filmê "Kurdîstan, cihê ku Xwedê lê xew kiriye" xelata festîvala Augsburgê ya navnetewî ya filmên xwendevanan girt.

Di 28'ê Adarê sala 1993' an de li Almanyayê li bajarê Augsburgê rejîsorê Kurd Mano Xelîl bi filmê xwe Xelata yekemîn ya festîvalê girtin.

200 filmên kin û dirêj besdîrî festîvalê bûn. Di nav wan de filmê Rejîsor Mano Xelîl û filmê "Kurdîstan, cihê ku Xwedê lê xew kiriye" bû yekem. Komîta birîvebir ya festîvalê di rapora xwe de Mano Xelîl wiha dide nasîn: "Mano Xelîl 29 salî ye, ji Kurdistana haîtiye. Bavê wî Kurd e, hemweliyê Suriyê ye, diya wî ji Kurden Tirkîyê ye. Mano Xelîl li Suriyê mezin bûye û besê dîrokê xwendîye. Sala 1978 an li Akademiya Sînemê ya Slovakiyâ li bajarê BRATISLAVA'yê dest bi xwendîna sînemayê kiriye, a nuha di sala xwe ya dawîn de ye.

Mano Xelîl dema ku li Sûriyê film dikşîne

"Kurdîstan Cihê Ku Xwedê Lê Xew Kiriye" filmê wî yê 8'an e.

Dîsa di rapora xwe de Komîta berpirsiyar ya Festîvalê li ser sedemîn hilbijartina filîm wiha dibêje: "Filîmê Mano Xelîl hat hilbijartin ji ber ku ev berhem xwedan hestekî hunerî ye. Ji bo cîhana sînemayê pir girîng e. Wek Kurdeki, Mano Xelîl şiyayê xwe tevî jiyana rojane ya gelê

xwe dike û rewşa wî bi awakî ciwan berceste kiriye. Di Tebaxa 1993'an de, Mano Xelîl wî biçe Kurdistana Suriyê û Tirkîyê da ku çend erkîn ditir pêk bîne. Em dibînin ku berhema wî pêwistî piştigirîye ye. Rewşa gelê xwe ron dike. Nakokiyêni jiyana fojane 7 pêşkêşî me dike."

Em bi navê Armancê rejîsorê Kurd Mano Xelîl pîroz dikin.

Serokkomarê Tirkîyê Turgut Ozal wefat kir

Di dema serokkomariya xwe de Ozal gelek beyan li ser mesela Kurdi ji dabû û gotibû ku li Tirkîyê 10 milyon Kurd dijin û lazim e ku mesela federasyonê ji bo Kurdan bê munaqşekirin.

Di 17'ê Nisanê de Serokkomarê Tirkîyê yê heştan, Turgut Ozal ji ber nexweşîya dil wefat kir û di 22'ê mehê de bi merasima dewletê ew li Stenbolê veşartin.

Ozal di van 13' salêni dawîyê de mohra xwe li siyaseta Tirkîyê xistibû. Di gelek dezgehêni Tirkîyê de kar kiribû. Piştî cuntaya 12'ê İlona 1980'yî wek cigîrê serokwezîr û di 1983'an de ji partiya wî ya Anawatan hatîbû ser hukum û ew jî bûbû serokwezîr Tirkîyê. Serokwezîriya wî heta 1989'an ajot û di vê salê de bû serokkomarê heştan yê dewleta Tirkîyê. Bi hilbijartina wî, cara yekem bû kuli Tirkîyê yekî sivîl dibû reisecumhûr.

Di dema serokkomariya xwe de Ozal gelek beyan li ser mesela Kurdi ji dabû û gotibû ku li Tirkîyê 10 milyon Kurd dijin û lazim e ku mesela federasyonê ji bo Kurdan bê munaqşekirin. Di van 70 salêni dewleta Tirkîyê de cara yekem bû ku di sewiya serokkomarî

de yekî wek Ozal tabû dişikand û li ser mesela Kurdan beyanî derdixist.

Li Kurdistana Sûriyê

Sê hêzan yekîtiyek nuh ava kirin

Partiya Pale ya Demokrat a Kurd, Partiya Hevgirtina Ked a Gelêri û Partiya Demokrat a Kurd a Yekbûyi li Sûriyê di meha Nisanê de bi kongereyeke müşterek bûn yek û bi navê Partiya Demokrat a Kurd a Yekîtiyê (YEKİTİ) bi Erebî (EL WEHDE) ava kirin.

Di Kongreyê de li ser van xalêni jîr kar hat sekinandin.

Pêkanîna yekîtiya tevgera gelê Kurd li Sûriyê, pêkanîna demokrasî û pirpartîtiyê li Sûriyê, rakirina rikgîriyê ji ser gelê me yê Kurd li Sûriyê û bi destxistina mafêni wî yênilî û demokratik û piştigirî ji bo tevgera rizgarîwaz a gîlê Kurd li seranseri Kurdistana.

NEYNIK

Yekîtiyek çawa?

Ahmet Zekî Okçuoğlu

Di nav van çend mehîn dawî de li Kurdistana du bûyerêni muhîm rû dan; ya yekem teqerawestandina PKK'ê ya yekalî, ya duduyan, bêşik ya hîn jî muhîm lihevhatina Kurdan û gavê ber bi avakirina cepheyeyeke netewî ve hatin avêtin e.

Di avêtina her du gavan de ji şela PKK'ê û serokê wê Abdullah Ocalan roleke esasî lîstiye. Bi rûdana înkişafêni di van deh salêni dawî de li Kurdistana Bakur Abdullah Ocalan însiyatîfa tevgera Kurd a netewî xistiye destê xwe. Li vî besê Kurdistana, A. Ocalan li ser tevgera Kurd a netewî bê qeyd û şert xwedîyê gotina dawiyê ye. Bêyî A. Ocalan şansê yekî din ya jî dezgehekê tunebû ga veke wiha bavêje.

Ev rewşike him pozitîfe û him jî negatîf e.

Pozitîf e, çimkî ji bo bitesîrbûn û baqîtiya van gavê hatine avêtin serkêsiya tevgereke wek PKK'ê û serokê wê ku hebûna xwe li tevayıya Kurdistana "daye qebûl kîrin", gelek muhîm e.

Negatîf e, çimkî PKK û serokê wê ji meşandina siyaseteke li gor van gavê hatine avêtin, gelekî dûr in. Bi tevger û serokekî ku hebûna xwe li ser esasî dijminatî û heta îmhakirina kesen ne bi xwe re avakirîye di nav aşîtiyê de jiyan û li hember dijminê müşterek çêkirina yekîtiyê û ji bo gihiştina hedefen neteweyî meşandina siyaseteke müşterek û payina ku ewê bi vê siyasetê re sadiq bimîne, gelekî zor e.

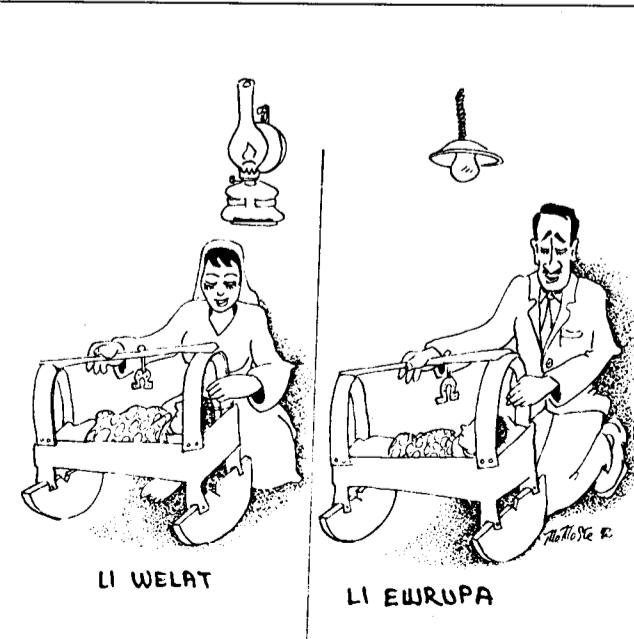
Hîn jî nuha ve van numûneyen negatîf waye xwe nişan dan jî. Ne tenê di politika û danûstendinê PKK'ê û serokê wê de heta iro gavek nehatîye avêtin, her wisa di weşanên xwe de jî dibêjin ku di politikaya wan de tu guhertin çenebêne û ew "taktîkan" dikin.

Ev jî normal e. Ne mumkun e tevgereke siyasi ya ku pişta xwe bide felsefeya şerî çinan û nehiştina alî û kesen ne ji xwe wek wezifeyekê daye ber xwe, siyaseten netewî û navnetewî yêna aşîtxwaz bimeşîne. Helwesten cihê yêni ji mecbûriyetê têxuya kirin nikarin domdirê bin û piştî demekê wê vegera ji bo siyaseten bingehîn ji mecbûri be.

Lewra berî her tiştî divê PKK bir û baweriyen xwe yêli ser dinê û polîtikayen xwe yêni ji van bîr û bawerîyan dizêni ji ber çavan derbas bike û li gor nêrîna dinê ya modern û demokratik xwe bi nav bike.

Ev ne ji bo PKK'ê bi tenê, ji bo rîexistinê din yêni Kurd ji pêwistî e.

Dema ku di platformen navnetewî de bi awayekî ciddî li ser pirsa Kurdi tê peyivîn, dema ku li Kurdistana Başur ji bo avakirina dewletek Kurdi gavê girîng têx û avêtin, bêşansîya me ye ku rîexistinê Kurd yêni Kurdistana Başur li ser siyaseta xwe ya ji ideolojiyê heyama şerî sar peyda bûye, israr dikin.

"Teqerawestandina" li Kurdistanê

Ismail Beşikçi

Divê li gel aliyê cur bi cur yê pirsa Kurdî, li teqerawestandina yekalî ya PKK'ê bê nerîn. Têkoşîna gerillayî ya 10 salî bûye têkoşînek kîlewi. Dewlet ji bona ku pêşî li ber vê kîlewibûnê bigre, terora xwe her roj piçekî din zêdetir û firehtir dike. Zulm û zordariya wê sînor nas nake. Lî dîsa jî nekariye rî li ber yekgirtina gerilla û beşike pir mezin a gelê Kurd, bigre.

Di van salê dawiyê de armanca dewleta kolonyalist ne gerilla bixwe ye, lê gel e, gelê ku piştigiriya gerilla dike...

Li Kurdistanê idareyek pir keyfi heye. Rêveberiya kolonyalist û rasist êdî li Kurdistanê tu norm û qâideyan nas nake. Ne qanûn, ne biyarname, ne qâideyek ku li dûv biçin, tuneye. Kurdistan bi ferمان û qedexeyan tê idare kirin. Tu peyrew û qanûnen ku operasyonên rêveberiya kolonyalist kêmîtir bikin yan li ber bibin asteng tunene.

Ev tiş hemû karê gerilla girantir dikin. Lî daxwaza PKK'ê ya ji bo têkoşîna siyasi û xebata diplomasîyê di warê teqerawestandinê de rôle serekî listiye. Mirov dikare bi vî awayî li qonaxa teqerawestandinê binêre.

Kurdistan welateki perçekirî, parkirî ye. Ev yek girîngîtrîn politîkaya-beş bike, idare bike, ye ku li Rojhilata Navîn hatiye bi cîhanîn. Li cîhanê emsaleke vê politîkayê nehatiye dîtin. Problemê ji perçebûn û parkirinê peyda bûne pir giran in. Divê Kurdistan û koloniyyen klasikbi hev re neyîn muqayesekirin ne koloni ye jî. Sînorê Kurdistanê nehatine destnîşankirin. Huwiyyeta Kurd, huwiyyeta Kurdistanê nehatiye nasîn. Dewletê ku Kurdistanê li jîr zordariya koloniya navdewletan de digrin, dewletê İslâmî ne Netewê Kurd jî musulman e. Ev yek hertim ji bo berlê-girtina tevgera netewî a Kurdish hatiye bikaranîn. Nêzîkbûna Tirkîye, İran, Iraq û Sûriye, cîrantiya Kurdistanê bi van welatan re, di navberê de nebûna oqyanûsan, derayan bûye sedem, welê kiriye Kurdistan bi hêsanî li jîr kontrolê bê girtin. Dezgehîn zordariye yê dewletê kolonyalist û rasist pir hêsanî dikarin li Kurdistanê xwe bi rîk xin. Bo nimûne çek û posat û esker pir hêsanî dikarin bo Kurdistanê bîn veguhestin, balafîrîn cengî, helikopter, tank, top û çekîn' giran pir bi hêsanî têbikaranîn. Ü tesîra wan jî pir e. Ji aliye antropolojiye ve jî di navbera Kurd û Tirk û Ereb û Farisan de fergîn weha mezin nînin.

Asimîlasyon politîkaya dewletê ya bi biryar û sistematîk û enca-mîn wê pir giran in. Di rêveberiya kolonyalist de, di karê burok-rasîyê de wezîfe girtina "Kurd" ên ku huwiyyeta xwe ya netewî încar dikin, bi "wekhevi" yê tê bi nav kirin. Asimîlasyonê beşike mezin a Kurdish, bi taybeti jî Kurdêni li metropolan, ji netewê Kurd bi dûr xistine. Hinek "Kurd" ji ber ku bûne biyaniyê netewê xwe, netewê Kurd, bûne "biha" yekî netewê kolonyalist. Ev yek jî bi "wekhevi" yê tê bi nav kirin. Tê gotin

ku her kes dikare "wekhevi" besdarî xebata pêşxistina huner, edebiyat û spora Tirkî bibe. Tê gotin ku "Li Korê, li Qibrîse me mil bi mil şerî dijmin kir", "me li Çanakkaleyi bi hev re li ber xwe da". Bi zora dewletê besdariya her karî wek delîl "wekhevi" yê tê destnîşankirin. Li gor qanûnen rêveberiya kolonyalist û rasist bi hev re jiyan jî, bi "biratî" yê tê bi nav kirin. Di eslê xwe de ev wek bi hev re jiyan koledar û koleyan e.

Mirov dikare nimûneyen zordariya li ser gelê Kurd zêdetir bike. Ji ber ku pir eşkereye ku gelê Kurd ji alî maddî û manewî ve di

Bi ziman û kultura kolonyalistan, bi çavlekîrina wan, bi bikaranin û li dûvçûna dezgehîn kolonyalistan, ne mumkun e ku şoreşa koloniyeke bê biserxistin. Têkoşîna anti kolonyalist devjêberdan û bêtésirkirina dezgehîn kolonyalistan û şûna wan avakirina dezgehîn netewî pêwîst dike. Ji alîki ve bilindkirina ala têkoşîna anti kolonyalist, ji aliye din ve ji texlitkirina wan, nakokiyeye mezin e. Ev nakokî bi taybeti ava-hiya ruhi ya mirovîn ciwan serûbin dike.

bin zulmeke girande ye. Mirov çawa dikare xwe li hember tesîren negatif yê rewşê ragire? Xwe jê xilas ke? Yek ji girîngîtrîn mercê vê yekê ew e ku Kurd di navbera xwe de dezgehîn "biratî" yê ava bikin. Ji bo destpêkirin û pêşxistina vê qonaxê rastiyekî pir girîng divê zelal be;

Biratiya Kurdish bi hevdu re gelek û gelek girîngîtrî e. Ji biratiya Kurdish bi Tirk, Ereb û Farisan re.

"Teqerawestandinê" di nav Kurdish de qonaxa bi hev re axaftin û hevdû dîtinê vekiriye. Hevdîtin û protokola di navbera Sekreterê Giştî yê PKK'ê Abdullah Ocalan û Sekreterê giştî yê PSK'ê û PDK-Hevgirtin'ê her weha fireh-kirin û kûrkirina van hevdîtinan wê di warê navnetewî de prestîja Kurdish bilind bike û di warê netewî de jî baweriye qewîn bike. Çunkî di warê navnetewî de imaja li ser Kurdish ew e ku "Kurd nikarin li hev bikin", "Kurd li serê hev dixin", "Kurd nikarin bibin yek". Kurd bi tenê bi hevdîtin û hevgirtinê xwe dikarin vê imaja negatif ji ser xwe rakin. Ne şert e ku axaftin û hevdîtinê wan bi li-hevhatinê bi dawî bê, lê bê gu-man armanc, divê di pêşerojê de avakirina hevgirtin û cepheyen ciddî bin.

Rexne li xwe girtin pêwîst e

Tevî van, divê noqteyek pir girîng neyî jîbirkirin ku PKK'ê û rêxistinê din ên Kurd hevdu bi sifetîn giran gunehkar kirine. Ü

rastiyekî ku gunehkarkirina wan ne rexnelîgirtin, lê devavêtin bû. Ji ber vê çendê divê Kurd rexne li xwe bigrin. Bêyî rexnelixwegirtinê ne hêsan e ku hevgirtinê ciddî bênen avakirin, hetta ne mumkun e ji. Ü iro Kurd pir muhtacî ye kîtiyê ne.

PKK'ê û rêxistinê din yên Kurd weha bawer dikin ku bi "teqerawestandinê" riya hevdîtinê siyasi vebûye.

Li dijî ordî, cendirmê, polîs, tîmîn taybetî, milis û hizbil-kontra ya dewletê divê hêzeke çekdar a Kurdish jî hebe ku baweriyâ ji bo hevdîtinê siyasi bi awayê ku tê fikirîn bimeşin.

Divê ev hêza çekdar nînamîk bimîne, neyî belavkîrin. Ü dema pêwîst bû, bê bikaranîn. Bêyî hêzeke çekdar meşandin û bi serxistina hevdîtinê siyasi ne mumkun e. Bêyî hêzeke weha dewlet Kurdish, PKK'ê ciddî nagre. Ni-kare bê înkarkirin ku bi bikaranîna zora şoreşgeri Kurd, gîhiştine qonaxa iro. Feydeyeke mezin tê heye, eger hêzen Kurd yê li derweyî PKK'ê vê qonaxê bi aqlê selîm tê bigîhê.

Ji bo PKK'ê û rêxistinê din yên Kurd pirseke din a giran heye. Tê gotin ku wê giraniye bîdin ser xabata siyasi. Lîxa divê Kurd bikarîn, dezgehîn xwe yên netewî û kulturî ava bikin. Yek ji erkîn serekî xwedîlerderketina ziman û kultura Kurdî û xebata pêşxistina wan e.

Bi ziman û kultura kolonyalistan, bi çavlekîrina wan, bi bikaranîn û li dûvçûna dezgehîn kolonyalistan, ne mumkun e ku şoreşa koloniyeke bê biserxistin. Têkoşîna anti kolonyalist devjêberdan û bêtésirkirina dezgehîn kolonyalistan û şûna wan avakirina dezgehîn netewî pêwîst dike. Ji alîki ve bilindkirina ala têkoşîna anti kolonyalist, ji aliye din ve ji texlitkirina wan, nakokiyeye mezin e. Ev nakokî bi taybeti ava-hiya ruhi ya mirovîn ciwan serûbin dike.

Mirov dikare bibêje ku ji bo tevgera netewî ya Kurd qonaxeke nû dest pê kiriye. Ji nuha û pê ve divê mirov giraniye bide ser xebata navnetewî. Perçekirin û paykîrîna Kurdistanê, dinamîkîn hundîrîn tarûmar kirine. Di deh salêna dawîye de tevgera gerillayî, xebata çapemenî, weşan, ziman û kulturi di warê şiyarbûna dinamîkîn hundîrîn de rola serekî listine. Lî xuya ye ku vana têr nakin. Divê statuya koloniya navdewletî, ya Kurdistanê, di platformen navnetewî, li rojava û di dengê giştî yê demokratîk de bi israrî bê destnîşankirin.

Ev kar jî bikaranîna dezgehîn siyasi û diplomatîk pêwîst dike. Di vê noqte de barên giran dikevin ser milen ronakbîrîn Kurd. Eger Kurd yekîtiya xwe bi hêz xin, cebhe û rêxistinê payîdar ava bikin, wê karê wan pir hêsanî bibe. Ü raya giştî ya demokratîk ya Rojava wê muxatabê xwe yê girîng bibîne.

Ji Tirkî wergerandin: S. Rêving

Şîrîyem me

Zinarê Xamo

Divê em çewtiyên do ji xwe re nekin serbilindî

Protokola ji alî PKK'ê, PSK'ê û Hevgirtin-PDK'ê ve hate imzekirin di nav gel de ji texmînan jî bêtir baş hate dîtin û olaneke mezin da. Bi vê nêzikayî û hevkariya di nav hêzen Kurd de, gel kîfxwes û dilşad bû. Ezm û moralî insanan bilind bû, şeq qû baweriya bi xebata siyasi, bi serketinê zêde bû.

Bi kurtî, ew tişte ku ji serê salan ve ye millet xeyal dikir, bi dil û can dixwest, ji nişkave bi rastgeriya. Ü tiştekî din ê muhîm jî ev tifaq di demek wiha de çêdibû, ku kaos û bêhêvîtiyê hêdî hêdî civat dixist bin bandora xwe. Bi vê gava hate avetiñ ev bandor hat şikandin, ew ewrîn reş û tarî ku girtibûn ser kurdistanê, hêdî hêdî dest bi ferikandinê kirin; dunya sayî bû.

Helbet tesîra vê yekîtiya Kurdish û şerrawestandinê bi vê tenê nema, li alî din hesab û planen dewletê jî ser û binî hev kirin. Dewletê xwe ji êrîsheke mezin re hazir kiribû. Rawestandinâ şer û yekîtiya Kurdish rî li ber vê êrîşê jî girt. Dewletê bawer nedikî ku wê di demeke hewqas kin de ev hêzen Kurd kanibin gelş û dijayediyen di navbêna xwe de bi vê leziyê çareser bikin û bi siyaseteke nuh derkevin hember wan.

Cardin van gavên hatine avetiñ çi li der ve û ci ji di nav gel û ronakbîrîn Tirk de ji piştigîf û sempatiyekî mezin peyda kir. Bi vê jî, cepha li hember dewletê firehtir bû. Bêşik ji bo xurtbûn û pêşketina xebata me, vana faktoren geleki muhîm in.

Bi kurtî meriv di kane bibêje ku ev tifaq iro di nav hêzen Kurda de çêbûye di tarîxa Kurdên Bakur ya siyasi ya nêz de bûyera herî muhîm e. Divê em, qîmet û ehemîteke mezin bidin vê yekîtiyê, bi hawakî pirr ciddî wê biparêzin.

Divê tu gelşen siyasi, ideolojîk û rêxistinî careke din nebin sebebê perçebûn û dujminatiya me ya xwe bi xwe. Divê em fêri xebata bi hev re bibin û tehamûlî hev bikin. Di vî warî de her hêz xwedî mesûliyet e. Lî helbet mesûliyeta PKK'ê ji her kesî zêdetir e. Ev yek ji ber mezinayıya hêza wê û ji ber tarîxa wê tê. Çimkî di tarîxa PKK'ê de gelek numûneyen ne xweş hene, ku insan zû bi zû nikanin wan ji bir bikin. Ji bo jîbirkirina van bûyera nexwes kamîl û fedekariya PKK'ê wê roleke esasî bilize. Divê PKK bi kirinê xwe baweriye bide insanan, nişan bide ku ew, bi çavekî takîfî li vê yekîtiyê nanêre.

Divê PKK biwêre xwe kîrîtik bike, (helbet hêzen din jî) tişten do bûne bi kîfxwesi neparêze; wan ji xwe re neke serbilindî û ji hêzen din re jî serhevdeyî. Siyaseteke wiha ji yekîtiyê re xizmetê nake, bileks wê me ji hev dûr xe û bibe sebebê bêbawerî û dijayediyen nuh. Di vî warî de li gel hin sinalen baş, wer xuyaye ku PKK'ê hîn dev ji siyaset û uslûba xwe ya berê bernedaye. Di weşanen xwe de, ne bi ton û dozajekê wek berê be ji ew disa êrîşî hêzen din dike, ji wan re gelek gotinê giran dibêje. Ev yek meriv ditirsîne. Divê PKK dev ji vî ehlaqê xwe berde. Kî di vî warî de bêmesûliyetyê bike ew gunehkariyeke mezin dike.

Tarîxa me ya nêzik nîşan dide ku, bêtifaqiya me tenê zirar daye me û feyde gihandiye dijmin. Ji ber vê bêtifaqiye wek millet me gelek tişt wenda kiriye. Yê ku viya nebîne bira dev ji siyasete berde.

Divê em, baş têkin serê xwe: Heta em ne bihev re bin, ne yek bin em nikanin bigihîjin armanca xwe, em nikanin tu mafekî siyasi û millî bi dest xin. Yê xurt jî, yê qels jî, yê rast jî, yê çep ji bi tena serê xwe wê nikaribe bi serkeve. Tişte me ji vê koletiyê xelas bike, berî hertişî yekîtiya me ye. Em mecbûr in bi yek bin. Bêyî vê tu rîyeke din jî me re tuneye.

Li gel vê rastiyê jî ez dizanim di nav hin hêzan de gelek keseñ şelaf(dalkawûk) ji bo ku yekîti çenebe, Kurd wek bira bi hev re nexebeitin çi nangemî ji desten wan bê wê bikin. Di her meselê de wê kîmasiyê bîbînî, wê xwe wek dilxwaz û xérwazîn partiya xwe nîşan bidin. Ew mecbûr in wiha bikin, çimkî êdî hew ruyê wan digre herin ji endamên hêzen din re bîbêjin "merheba!". Li hember kesen wiha jî divê haya me ji me hebe...

Zimanê Kurdî

-IV-

Mûrad Ciwan

Di ronahiya van agahdariyan de ku me xwest em bidin divê meriv wê rastiyê qebûl bike ku şeveyen Lurrê Mezin ne têde, Lurrê piçük ji daxil hemû lehceyên Goranî û lehcâ Zazakî dikevin nav lehceyên zimanê Kurdî û mese-la Kurdibûn û nebûna Lurrê Mezin ciye munaqşê ye.

Netice, meriv dikare li ser lehceyên zimanê Kurdî, şeveyen wê û belavbûna wan a cografi agahdariyên jérin bide:

1-Kurdiya Bakurî (yan ji Kurmancî-Kirmancî)

Lehceya Kurdiya Bakur, Lehceya herî berfirehbûyî ye. Li ser axa Kurdistanê qada wê ya berfirehbûnê, heke meriv xetekê ji rojhilatê ve bikêse, ji peravê rojavayê Gola Urmiyê destpê dike, ber bi başûrê rojhilatî ve dadikeve, di bakurê bajarê Şino, di dola Kêleşinê re ji hidûdê ïran û Iraqê radibuhure, dirêj dice ta digihîje Zê yê Behdînan. Li vê derê ji tê tevî Çemê Diçlê dice, Zeyî taqîb dike. (29) Ji Gola Urmiyê ber bi bakurî ve Kotur û Xoyê digire nav xwe û digihîje Çemê Erez, Qers, Erzurum, Mûş û Bedlîsê digire nav xwe carinan palên rojhilat ên Torasan û carnajî quntarên wan seranser taqîb dike, hidûdê wîlayeta Sêrtê, şeveyen Qozluxê, Silîva, Qulp, Lice û Bismil, Hidûdê bajarê Diyarbekirê, Erxeniyê, Deşa Gewran û herêma Çiyayê Qerejdaxê tevî xwe dike û herêmên rojhilat, başûr, başûrerojhilatê Swêregê, qeza Hîwanê, Gerger ne têde Adiyamanê, Meletiyê, bakur, rojhilat û başûrê Meraşê hildigre ta digihîje lütikên Çiyayê Gewr (Gavur Dağı). Qiriqxana Hatayê û Afrîna Helebê digire nav xwe. Ji vê derê ta nuqta Çemê Dicle yê ku Zê digre navxwe. Li wan erdên ku Kurd li ser dijin, Kurdiya Bakurî-Kurmancî tê axaftin. Li şeveyen Tunceliyê, Pertek û Zozgîrdê, li şeveyen Elezîzê yê ji bilî Madenê, Sivricê û Paloyê, li qeza Bingolê ya bi navê Karlovayê û li piran herêmên Sêwasê yê Kurdîxâv, ev lehce her wiha ji alî nufûsa Kurd a Lubnanê, Ermenistanê, Gurcistanê, Azerbaycanê, Qazaxistanê û cumhuriyeten Asya Navin yê din û ji alî Kurdîn Horasanê û Konyayê û hin Kurdîn Ankârê tê axaftin.

Şeveyen Kurdiya Bakurî ev in:

a) Kurmanciya Rojava:

Bi destpêka ji herêma Afrînê Kurden Entabê, Qiriqxanê, Meraşê, Adiyamanê û Meletiyê, şeveyen Ruhayê yê bi navê Surûc, Bîrecik û Xelletiyê bi vê şeveyê diaxifin.

b) Rewendî: Şeveya ku li erdên bakurê Gola Wanê dimînin tê axaftin. Li rojhilatî ji herêma Şikakan destpê dike, ta dighê cihêne rex Çemê Erez, Kurmancen Qers, Erzurum, Agirî, Wan, Mûş û Erzîncanê bi vê şeveyê diaxifin.

c) Şîkakî: Li herêmên navbera Gola Urmiyê, Şemdinan û Başkalê tê axaftin.

d) Hekarî: Hema ji başûrê Şîrnexê destpê dike û li nav hidûdê wilayeta Hekariyê tê axaftin. Berê ji ber ku ji Mîrîtiya Hekariyan re Mîrîtiya Mehmûdî dihat gotin, ji vê şeveyê re ji "Mahmûdî" dihat gotin.

e) Botî: Kurden Cizîra ku li nav hidûdê Tirkîyê û Sûriyê ye yê wê herêma ku ji bakurê Zaxoyê destpê dike ji başûr û rojavaya Şîrnexê derbas dibe Eruhê digre nav xwe û ta başûrê Gola Wanê tê kêşan herêmên rojhilat û başûrê Bedlîsê, Sêrtê, ta Çemê Batmanê herêma Batmanê û rojhilatê Mîrdînê digre nav xwe, ji alî Kurmancen li ser vê axa fireh tê axaftin.

f) Bahdîni: Şeveya Kurden Zaxo, Amedîye, Akre û Zêbarê û yê Dihokê

g) Sincarî: Kurden Çiyayê Sincarî û yê Şêxana bi vê şeveyê diaxifin.

g) Kurmanciya Navin (yan ji Silivî-Kîkî-Mîlî) Li bajarê Diyarbekirê ji bilî rojhilat li hemû herêmên Mîrdînê ji Ruhayê heta peravê rojhilatê Çemê Ferêt Kurmanc bi vê şeveyê diaxifin. Kurmancen herêmên Elezîzê yê rojhilat û başûrî ji bi vê şeveyê diaxifin.

2- Kurlya Navin (yan ji Soranî). Hidûdê vê lehceyê ji başûrê wî hidûdê ku me ji bo lehceya Kurmancî kësa destpê dike, ber bi başûrî de dom dike ta digihe, Çemê Sîrwanê û Xaneqînê. Li başûrî, ji başûrê Çiyayê Hemrîn ber bi rojhilatî ve vedigere ta Çiyayê Sehend, Mesînabad, Bicar û Esedawayê dice. Firehiya herêma wê ya başûrî ji dice ta digihîje, ser rêka esasî ya Melayir. Kir-

manşah, Qesrî Şîrîn-Xaneqînê. (30)

Şeveyen Kurdiya Navin ev in:

a) Soranî: Ji bilî herêma Zêbarê wilayeta Hewlîrê û hemû şeveyen wê vê şeveyê diaxifin.

b) Sîlêmanî(Yan ji Babanî): Sîlêmanîye, Kerku-kê, Kifriyê, Qeretepê, Tuz Şîwanê û hin herêmên Xaneqînê digire nav xwe.

c) Mukrî: Şeveya ku Kurden Şîno, Nêxede, Meraixe, Miyandiwan, Şahîndij, Saqiz, Bokan, Bave û Serdestê pê diaxifin.

ç) Şîneyî: Li herêmên Sinê (Senendec), Bicar, Kengewer, Rewansar û bakurê Ciwanroyê tê axaftin.

3-Kurdiya Başûrî: Li bakurî ji rîya esasî ya Melayir-Kirmanşah-Qesrî Şîrînê destpê dike ta digihîje hidûdê herî başûr yê herêmên Kurdiyaxêv Şeveyen wê yê jérin in:

- a) Xaneqînî
- b) Lurrê Eslîn (yan ji Feyîlî)
- c) Kirmanşanî
- ç) Lekî
- d) Kelhorî
- e) Perewendî
- f) Kulpayeyî

4-Kurdiya Goran: Yê ku bi Kurdiya Goran diaxîvin li herêma çiyayîn a bakurê rîka Berda-Kirmanşanê, yê li herêmên rojhilat û rojavayê Çiyayê Hewraman û yê li herêmên Paweh û Kendûlê, Herêmên bakur û rojhilatê Mûsilî, li wî cihê ku Çemê Xazir tevî Zeyî dibe dijin.

"Ew navçeyen ku Goran tê de dijîyan, di qirnê hijdehande ji zeviyen ku niha tê de dimînin mezintir bûn. Peydabûna Mîrîtiya Silêmanîye di dawiya sedsalâ hijdehan û destpêka sedsalâ nozdehande bi awayekî asrî û nû, heta dereceyekê li ser hesabî tengbûna wan nav çiyan bû ku Goran tê de dijîyan, bi vî awayî lehceya Kirmanciya Jérin (Kurdiya Navin M.C.) ya zimanê Kurdi, wekî zimanekî resmî yê Mîrîtiya Silêmanîye peyda bû, di dawiya salê sedê hijdehande berebere ji ji lehceya Goran re teng dikir û li ser hesabî wî belav dibû.

Lehceya Goranî ya zimanê Kurdi li dema Mîrîtiya Ardelan,

de belav bû, ku Baba Ardelan di sedê çaran ê zayînî de ew damezirand ji nuh ve bajarê Şarezor ava kir ku Moxola ew wêran kiribûn û ew kir paytextê Mîrîtiya xwe. Ne dûr e belavbûna Goranî ji rojhilatê Zagrosî ber bi Şarezor ve bûyerê dest pê kiribû.

Kakeyîyan (Ehlî heq, Alî İlâhi) Şarezor kirin bajarê xwe yê pîroz û lehceya Goranî ji kirin zimanê xwe yê dînî... Di wê demê de Şarezorê zimanê şîrî Goranî bû û edebiyata dînî ya Kakeyîyan bi şîrî destpêkiribû û heta niha ji her wiha maye.

Her wiha pêwist e ev ji bê gotin ku, êl û eşiretên derûdora Kerkükê, Kifriyê, Xaneqînê û queraxê rûbarê Sîrwanê, wekî eşiretên Zengene, Cebarî, Şîwanî, Bîbanî û Talebanî û yê dîtir ji eşiretên Goran bûn ev, xwedî edebiyata xwe ya klasîki ya niviskî, edebiyata gelêri ya folklorî ya bi lehceya Goranî bûn. Lîbelê lehcâ Kurmanciya Jérin (Kurdiya Navin M.C.) berebere ev navçe dagîr kir di netîca geşbûn û firebûna Mîrîtiya Silêmanîye."(31)

a) Şeveya Dêrsimê: Li Tunceli, Erzincan û Sêwasê tê axaftin.

b) Şeveya Rojhilatî(ya Çewlig-Diyarbekir Sêwregê): Li Bingol, Elazîzê, Diyarbekirê, Sêwregê û Gergerê tê axaftin.

Erzîncanê li başûr heta Gergerê, Adiyamanê dice. Li hundîrê Swêregê, Qeza Urfa û gundêne wê yê bâkurî, li hundîrê qezayen Diyarbekirê yê bi navê Çermûg, Çungûş, Pîran û Hînê û li hin gundêne qezayen wê yê bi navê Lice, Hazro, Çinar û Qulpê, li qeza Wartoyê, qeza Mûş, li hin gundêne qezayen Erzurumê yê bi navê Xinis û Tekmanê. Li hundîrê Erzincanê û hin gundû qezayen wê. Li hundîr û hin gundêne Terçanê, li Beypinarê Netriya Zanayê ku qezeyek Sêwasê ye û li hin gundêne wê, li bajarê Tucelyê û li qezayen wê yê bi navê Pulumur, Nazimiye, Ovacix, Xozat, Çamiskezekê bi tevayî, li hundurê Elezîz û qezayen wê yê bi navê Maden û Paloyê bi tevayî, li nîvenia qeza Qereqoçanê, li bajarê Bingolê û qezayen wê yê Gênc û Kixiyê bi tevayî, li Piraniya Solxanê û li beşekî Qarlovayê lehceya Zazakî tê axaftin. Hundurê Diyarbekirê her çendîn piranî Kurmancin ji, nifûseka girîng a Zazakîxâv ji heye.(34)

a) Şeveya Dêrsimê: Li Tunceli, Erzincan û Sêwasê tê axaftin.

b) Şeveya Rojhilatî(ya Çewlig-Diyarbekir Sêwregê): Li Bingol, Elazîzê, Diyarbekirê, Sêwregê û Gergerê tê axaftin.

Noten binî:

29) Fuad Heme Xurşid, Zimanê Kurdi, Dabeşbûni co-grafiyayî Diyalektikaniy, Bexda, Çapxaneyî Afaq'î Arabiya, 1985, r. 60

30) e.nd:r.62

31) Dr. Marif Xeznedar, Le Babet Mêjûyi Edebiy Kurdiyewe, Bexda, 1984 r. 88-89.

32) Mehemed Emin Hewramanî, Kakeyî, Çapxaneyî Al Hawadîs, Bexda, 1984 r. 68

33) Dr. Marif Xeznedar, Le Babet Mêjûyi Edebiy Kurdiyewe, Bexda, 1984 r. 87

34) Malmisanî: Dimilkî miyan di ciyayeya vatişan, Hêvi, kovara çandiya giştî, Paris, no:2, Gulân 1984, r. 86-87.

Komeleya Pêşketina Kurdistanê

(Kurdistan Tealî Cemiyeti) 1918

Zinar Soran

Berî Şerî Cihanê yê Yekem û piştî ülankirina Meşrutiyetê, gelek komeleyen kurdi bi awakî fermî li Stenbolê hatibûn vekirin. Pêşen-giya wan komeleyan, di giraniya ronakbîr û zaneyên malmezinên kurdan de bû. Gelek rewşenbîr û welatparêzîn kurd ji, bi awakî aktifî di nava wan kar û xebatan de cihen xwe girtibûn. Navendê wan komeleyan li paytextê Osmanî, Stenbolê bûn. Tevgirêdan û têkiliyên wan zêde bi nav Kurdistanê re tunebûn. Xebat û çalakiyên dihatin kirin, di giraniyê de, di nava ronakbîr û niştimanperweren kurd yên ji ber sedemên cihê li Stenbolê bûn, diman. Ji ber wê yekê ji, di Şerî Cihanê yê yekem de, pêşeng, rewşenbîr û welatparweren kurdan ji wê kês û firsenda taybeti zêde istifade nekirin; li gorf pêwistiya wê dem û rewşê vatiniyên xwe yên di warê rîxistin û têkiliyên bi gelê kurd re pêk nearan û ji bo bidestxistina heqen neteweyî û dewletê serbixwe, neteweyî kurd ji xebat û tekoşinek weha re amade nekirin.

Lê teva hemû kil û kêmasiyan ji, damezirandina wan komeleyen berî Şerî Cihanê û tecrûbe, xebat û çalakiyên rewşenbîr û welatparêzîn kurd yên wê demê, ji bo damezirandina "Komeleya Pêşketina Kurdistanê" (Kurdistan Tealî Cemiyeti) bû pêngav û bingehêke gelek giñig. Ji xwe gelek pêşeng û berpirsiyaren wan Komeleyan, di nava xebata Komeleya Pêşketina Kurdistanê ji, cî girtibûn.

Di derheqê tarixa damezirandina vê Komeleyê de, desten me de tarixek misoger tuneye. Lê ji hinek çavkaniyên cihê û ji agahdariyên Zinar Silopî û Nûri Dersimî, em tê digihêjin ku Komeleya Pêşketina Kurdistanê piştî peymana "Şerrawestandina Mondrosî", di dawiya sala 1918- an de hatiye damezirandin.

Mehmet Emin Bozarslan di haydariyên gîşî yên di derheqâ kovara Jinê de, li ser tarixa damezirandina Komeleya Pêşketina Kurdistanê û Tarik Zafer Tunaya weha dinivisi:

"Profesorê Tirk Tariq Zafer Tunaya dibêje ku ew komele sala 1919' an li dora meha Gulânê hatiye sakzirin. Lê ev tarîx ne rast e. Komele çend meh berî meha Gulânê sakzirî bîty û di xebatê da bîye. Ev rastî, ji ragîhanek ji tê zarîn. Ew ragîhan, li ser sakzirina "Komela Kurd jibo Belavkirina Zanîne û weşanîn" (Kurd Tamîm-i Maarif Cemiyeti) bîtye û di tarîx 2.1.1919' an da di kovara "Jin" da derketiye..." (1).

Wer xuya ye, ku ew agahdariyên M. Emin Bozarslan li ser T. Zafer Tunaya dide, ji pirtûka wî ya ku di sala 1952- an de hatiye çapkirin, hatiye girtin. Tunaya di wê demê de, hîn hinek çavkaniyên ku vê dawiyê peyda kiriye, bi dest nexistibû. Ew bi xwe ji, di sala 1952- an de, di warê tarixa damezirandina Komeleya Pêşketina Kurdistanê weha dinivisi: "Em vê tarîxî, texmînî tespît dikin. Tarixa damezirandina Komelê hîn ne diyar e". Lê dûre, T. Zafer Tunaya hinek belgeyên din bi dest dixîne û wan di çapen nû yên lêkîloña xwe ya bi navê "Türkiye" de Siyasal Partiler Tarihi" (Diroka Partiyen Siyasi) de, diweşîne.

Li gorf nîvîsandina Wezîre Hundur yê Osmanî, Alî Kema ku di 22- ê Gulana 1335- an de hatiye nîvîsandin; li Stenbolê, di serokatiya Seyid Ebdulqadir û ji aliye hinek

kesen tên nasîn, Komeleya Pêşketina Kurdistanê hatiye damezirandin û 17- ê Çeleya Pêşin ya 1334 (1918)- an de, bi aveyekî fermî muraceta Komeleye hatiye kirin (2). Wer xuya ye, ku tarixa heri nêzîki tarixa damezirandina Komeleya Pêşketina Kurdistanê, ew tarixa ku Tunaya ji nîvîsandina Wezîre Hundur yê Osmanî, Alî Kemal girtiye.

Di warê tarixa damezirandina Komeleye de, Zinar Silopî ji, weha dinivisi:

"Dena ku bi peymana Şerrawestandina Mondrosî şer dawî hat, welatperweren kurd yên li Stenbolê ji bo bidestxistina sexwebûna neteweyî ya Kurdistanê, bi navê Komeleya Pêşketina Kurdistanê, komeleyek siyasi damezirandin" (3).

Dr. Nûri Dersimî ji, dide diyar kirin ku piştî Şerrawestandina Mondrosî ew hatiye Stenbolê, bûye endamê Komeleye û di riya doza neteweyî de, dest bi xebatê kitîye (4).

Em dizinan ku Şerrawestandina Mondrosî di 30- ê Çirya Pêşin ya 1918- an de, hatiye imze kirin. Wê gavê eşkere dibe, ku Komeleya Pêşketina Kurdistanê di nava meha Çirya Paşîn û heta 17- ê Çeleya Pêşin ya 1918- an de, hatiye ava kirin.

Danerên Komeleya Pêşketina Kurdistanê

Di warê danerên vê Komeleye de, Zinar Silopî weha dinivisi:

"Danerên vê Komeleye Bediuzzeman Mele Said, Hemzeyê Mikisi û Xelîf Xeyaliyê Motîk dest bi xebatê dikin û endam jibo Komeleye dinivisi. Li Stenbolê piraniya ronakbîrén kurdan nêzîkayê nîşanî doza neteweyî dikirin, dibûn endamê Komeleye û dest bi xebatê kiribûn. Di hilbijartina jibo Komîteya Birêvebir, ev kesen navê wan li jor hatiye hilbijartir" (5).

Di listea ku M. Emin Bozarslan ji "Doza Kurdistan - Zinar Silopî" girtiye, navê Fuad Babanzade tê de tuneye. Di pirtûka "Koçgiri Halk Hareketi" (Tevgera Gel ya Koçgiri) de û di listeyen ku Vedat Şadîli û Dr. İbrahim Etem Gürsel didin ji. Miralay Xelîf Beg tuneye û Komîteya Karger ji 13 kesan pêkhatiye. Tarik Zafer Tunaya ji, li ser gotina Şukri Baban, bi navê "Daner û Karbidestan" Komeleye listek cihe dide. Lê ew bi xwe ji diyar dike ku ew liste kêm e û gelek kesen din wek karbdest û endamê komîteye yên aktif dijmîre. Li gorf hevpevîna Tunaya ya ku di 1- ê Tîrmeha 1976- an de, bi Prof. Şukri Baban re kiriye, hinek daner û karbdesten Komeleye ev bûn: Seyid Ebdulqadir, Huseyîn Şukri Baban, Dr. Şukri Mhemed Sekban, Muhattîn Namî Beg, Babanzade Hikmed Beg û Eziz Beg (6).

Di réznameya Komeleye Pêşketina Kurdistanê, benda 6- an de hejmara Komîteya Karger weha hatiye diyar kirin: "Komîteya Birêvebir ji serok, du alîkarênen serok û sêzdeh endaman pêk tê..." (7). Heger li gorf ve réznameyê Komîteya Birêvebir hatibe hilbijartin, wê gavê du kes ji listeya Zinar Silopî bi xwe ji kêm in. Di nava wan kesen ku di listeya Tunaya hatiye nîvîsandin, sê kes Muhattîn Namî Beg, Babanzade Hikmet Beg û Eziz Beg, ne di listeya Zinar Silopî û ne ji di wan listeyen li jor hatinîn diyar kirin de tune ne. Weke tê zarîn, Prof.

Serok
Alîkarê Serek yê Yekem
Alîkarê Serek yê Duyem
Sekreterê Giştî
Muhasib

Endam
Endam
Endam
Endam
Endam
Endam
Endam
Endam
Endam

: Seyid Ebdulqadir (Şemdinan)
: Emin Elî Bedirxan (Botan)
: Fuat Paşa (Silêmanî)
: Hemdi Paşa
: Seyid Ebdullah (kurê Seyid Ebdulqadir)

: Mîralay Xelîl Beg (Dêrsim)
: Mîralay M. Elî Bedirxan (Botan)
: M. Emin Beg (Silêmanî)
: Xoca Elî Efendi
: Şefiq Erwasî (Wan)
: Şukri Babanzade (Silêmanî)
: Fuad Babanzade
: Fethullah Efendi
: Dr. Şukri Mihemed Sekban

Şukri Baban yek ji wan kesen ku di Komîta Birêvebir ya Komeleye de cî girtiye ji ber vê yekê dibe ku ew sê kes ji, di Komîteya Birêvebir cî girtibû. Bêguman mirov nikare bi awakî misogeri vê hipotezî idea bike; lê weke ihiimalekekê mirov dikare li ser rawesse.

İsmail Göldas ji, di pirûka xwe ya bi navê "Kurdistan Tealî Cemiyeti" de, ji wan çavkaniyên li jor hatinîn diyar kirin, çend listeyen Komîteya Birêvebir ya Komeleye denixiye û di derheqê listeya endamê Komîteye ji weha dinivise:

"Tespîkirina hemû endamê Komeleya Pêşketina Kurdistanê ne munkun e. Di çavkaniyên ku di dest hene, listeya endam û ew kesen besdarî xebatan bûnîn geleki fireh e" (8).

Di vê listeya xwe de, I. Göldas navê 167 kesan nîvîsan-diye. Nesimi Firath ji, ji deftera ku ji aliye "Mahkema İstiqlalé ya Şerqî" di derheqêka endamê Komelê de hatiye girtin, navê 62 kesan dide (9).

Rêznameya Komeleya Pêşketina Kurdistanê

Rêznameya Komeleya Pêşketina Kurdistanê, di kovara "Kurdistanê", hejmara 7- an ya 8- ê Gulana 1335 (1919) de, hatine weşandin. Ew réznameya ji 6 beşan û 34 bendan pêk hatiye. Ji derveyî vê réznameyê, réznameyek Hundur ku ji 34 bendan pêkhatiye ji, di wê kovarê de hatiye weşandin. Herdu belge ji di pirtuka Tarik Zafer Tunaya de, hatiye weşandin.

Li ser vê Komeleye hinek belgeyên İngîlizan ji, ji aliye Ahmet Mesut ve, di pirtûka ku bi navê "İngilz Belgelerinde Kurdistan" (Di belgeyên İngîlizan de Kurdistan) de, hatiye weşandin. Di belgeyâ ku di 17- ê Hezîrana 1919- an de hatiye amade kirin, li ser Komeleya Pêşketina Kurdistanê weha hatiye nîvîsandin:

"Tê rapor kîrin ku paritya Kurd niha, bo Kurdistanek serbixwe ku di bin idareya Britanyayê de be dixebe. Propagandaya vê partiyê ji aliye rojnameya "Serbestî" tê mesandin û li Stenbolê hejmara endamê vê partiyê, li derdero 10000 kesan in, ku ev ji nîvî hejmara nîfusa kurdên ku li Stenbolê ciwar in. Navendîya partiyê li Stenbolê ye. Li Diyarbekirê, Dersimê, Sérte, Xarpîte û

Meletî buroyen navçeyî hatinîn vekirin. Serokê Senatoye Seyid Ebdulqadir, di eyne demê de serokê partiya Kurd e..." (10).

Di vê belgeyê de, navê hinek endamê Komeleye yên berbiçav û réznameya wê ji hatiye weşandin. Lê navê komeleye, "Kurdistan Teraki Cemiyeti" hatiye nîvîsandin. Weke ku li jor ji hatiye nîvîsandin, di vê belgeyê de, navê Komelê weke "Partiya Kurd" ji derbas dibe. Di réznameyê ku hatiye weşandin ji, benda 5- an nehatiye nîvîsandin. Ji ber vê yekê, ev réznameye ji 33 bendan pêkhatiye û naveroka van xalan û yên di pirtuka Tunaya de hatiye weşandin, di bindehi de hevdî dignin.

Armanca Komeleya Pêşketina Kurdistanê

Armanca Komeleya Pêşketina Kurdistanê, di réznameya wê, benda yekem de weha hatiye diyar kirin:

"Ji bo bidestxistin, hêşankirin û pêjebirina menfaetên giştî yên Kurdan bi navê Kurdistan Tealî Cemiyeti, komeleyek hatiye ava kirin. Navendîya wê li Stenbolê ye. Li Kurdistanê û gava pêwîst be, li cihen din li-qan vedike. Bi komele û neteweyê ku bi aynî armançê bixebeitin, hevkariyê dike".

Weke ku tê zarîn, Komeleya Pêşketina Kurdistanê ji, weke komeleyen berî ser bi awakî resmi hatibû damezirandin. Gava ku em li réznameya wê dinerin, li gorf komeleyen berî yên kurdan, armanca bidestxistina mafen gelê kurd yên siyasi bi awakî gîşî bêtir derketiye pêş. Di rastiya xwe de, Komeleya Pêşketina Kurdistanê ji wê armanç û çerçeweyâ desfura xwe ya resmî wêdetir hedefen siyasi danibû pêsiya xwe. Ji xwe dema mirov xebat û çalakiyan wê komeleye dide ber çavan; Komeleya Pêşketina Kurdistanê, ji komeleyek resmî bêtir dişibe rîxistinek siyasi. Gava Zinar Silopî behsa damezirandina vê komeleye dike, armanca wê weha dide diyarkirin:

"Dema bi peymana Şerrawestandina Mondrosî şer dawî hat, Welatperweren kurd yên li Stenbolê ji bo armanca bidestxistina serbixwe bûniya neteweyî ya Kurdistanê, bi navê Komeleya Pêşketina Kurdistanê, komeleyek siyasi damezirandin..." (11).

Komeleya Pêşketina Kurdistanê, di 22- ê Çeleya Pêşîna 1918- an de bi "Partiya Azadi

û Lihevkirinê" (Hüriyet ve İtilaf Firkası) re peymaneke imze dike. Di wê peymanê de ji, armanca otonomiya Kurdistanê derketiye pêş:

"Di nava Komeleya Kurdistanê û Nâvendiya Giştî ya Partiya Azadi û Lihevkirinêde ku di esasê xwe de, di programa xwe de otonomiya herêmî qebûl dike, li ser vê benda li jîr lihevhatinik tam pêk hatiye. Herdu ali bi alikariya Xwedê, ji bo xebatek hevbes ya ji bo rizgarkîrîna Welêt û parastina mafen Xelîfetî soz û peyman didin.

Bend: Welatîn ku kurd bi piranî lê ciwar in, bi sertî ku wek siyaset xelfîta İslâmî û bi Paşâhiya Osmanî ve girêdayî be û di serokatiya mûrekî ji aliye tevayıya xelkî ve bê hilbijartîn, wê bibin swediye idareya otonom. 22 Kanun-u evvel 1334 û 16 Rebiullevvel 1337 (22- ê Çeleya Pêşîna 1918)" (12).

Gava serhildana Şêx Saîd şikest û li Diyarbekirê "Dadheha İstiqlalé" hate li dar xistin; ew peymana li jor, li dijî Seyid Ebdulqadir hatiye bi kar anîn. Li ser daxwaza qadîyê Dadheha İstiqlalé, Seyid Ebdulqadir weha berîvîde dice:

"Erê, haya min jê heye, ez înakar nakîm. Me bi "Partiya Azadi û Lihevkirinê" re peymanek çêkir ku em armanca Ferîd Paşa ya ji bo Ermenistanê pûc bikin. Li gorî vê peymanê, me dê otonomî bida Kurdistanê. Lê me hukûmeta Osmanî û Xelîfîti İslâmî ji hev veneqetend."

"Ji aliye me, Mele Said, Ji Bedirxaniyan Mehmed Ali û cenabê min hebûn. Ji Partiya Azadi û Lihevhatinê ji Vesî, Zeynelabidin û Sebîr Xoce hebûn" (13).

Weke li jor ji diyar dibe, ku di warê armanca Komelê de nerin û bîrûbawerîyen cihê hebûn. Di pîrsa çareserkinâra Kurdistanê de, nerînek giştî û zelal ya Komeleye tunebû. Di wî warî de, di nava Komeleye de, du nerînen cihê hebûn: Yek ji wan nerînan ew bû ku diwî pîrsa Kurdistanê di nava sinorîn dewleta Osmanî û di çarçeweyâ Otonomiyê de bête çareser kirin. Pêşengiya wê bîrûbawerîyen serokê Komelê Seyid Ebdulqadir dikir. Nerîna din ji, daxwaza dewletek serbixwe ya Kurdistanê bû ku pêşengiya wê nerîne ji Bedirxaniyan dikir. Ji ber vê yekê ji, ev pîrsa di nava Komeleye de bûye mijarê gotûbêjan. Li gorf Dr. Nûri Dersimî di-

Lêkolîn

nivîsîne; di civînek Komeleyê de, xortê kurdan daxwaz dikin ku ji bo serxwebûna Kurdistanê û hézên biyani li Kurdistanê de nemînin, bîyar bî girtin. Lî serokê Meclisê û Komeleyê Seyid Ebulqâdir li dijî wê daxwazê derdikeye û bibeje, ku "di vê dema ku Türk di tengasiyê de ne, lêdana wan, ne layiqî sana kurdan e. Divê em vê gavê alikariya Tîrkan bikin" (14).

Dema ku karbîdestê dewleta Osmani dibînîn, ku roj bi roj tevgera Kurdistanê geş diye û daxwaza dewletêk serbixwe di nava kurdan de belev dibe; ew jî dixwazin pêsiya wê daxwazê û pêşveçinê, bi otonimiyek ku di nava sinorê dewleta Osmani de, tîxub bikin. Di vî warî de, Malmîsanij weha dinivîsîne: "Di sala 1919-an de, karbîdestê dewleta Osmani dibînîn ku daxwaza Ser-

rê Karesi Vesî	Parlamente Konyayê Zeynel Abidîn
brî	Mohra Navendiya Giştî ya P.A.L
meleyê	Endamê Komeleyê Mehmed Eli
Kurdistanê	Serok Seyit Ebdulqadir

webûnê di nava kurdan de pêş ve dihere jîbo pêsiya wê pêşveçinê bigre, delegasyoneke ji Nazir-i Esgal Abûk Paşa, Nazir-i Bahriye Avnî Paşa û Şexûlislam Hayderîzade İbrahim Efendi pêk tîrin. Li ser navê kurdan jî, delegasyonek ji endamên Komeleya Pêşketina Kurdistanê Emîn Ali Bedirxan, Murad Bedirxan û serokê Sûra-yi Dewlet û Komeleya Pêşketina Kurdistanê Seyid Ebdulgâdir tê pêk anîn. Pişti civînê di nav herdu delegasyonan de, ev bîyar tîn girtin:

1) Bi gertê ku di nava civata Osmani de bîmîne, wê otonomî jîbo Kurdistanê bê dayin.

2) Jîbo îlankirina wê otonomiyê û têkeve jiyanê, wê ji niha de tedbirîn pêwîst bê girtin" (15).

"Komeleya Pêşketina Kurdistanê û Komeleya Kurdistanê"

Di Pirtuka Tunaya de, bi navê "Kurdistan Cemiyeti Nizamnamesi" (Rêznameya Komeleya Kurdistanê) belgeyek din hatiye weşandin. Ji derveyî hinek cihatiyêni benda 1-an, benda 6 û 7-an pê ve, benden dawîya mayî yêne rîznameyê û yêne rîznameyê ku bi navê Komeleya Pêşketina Kurdistanê hatiye weşandin, weke hev in. Ev rîzname di sala 1334 (1918) li çapxaneya Necm-i İstikbal- Stenbolê hatiye çap kirin. Di benda yekem de, armancê "Komeleya Kurdistanê" weha hatiye diyar kirin:

"Jî bo bideştxistin, hêşankirin û pêşdebirina mafîn neteweyê kurd yêni siyasi, abori, civakî, hiqûni, tarîxi û njadî bi navê Komeleya Kurdistanê, komeleyek hatiye ava kirin. Navendiya wê li Stenbolê ye. Li Kurdistanê û gava pêwîst be, li cihîn din li-qan vedike. Bi komele û neteweyêni ku bi aynî armancê bixebeitin, hevkariyê dike" (16).

Di derhejê wê rîznameyê de, Tunaya tu agahdanyek din nedaye. Ji ber vê yekî jî, bi awakî eşkere ne diyar e ku di wê demê de bi navê "Komeleya Kurdistanê" komeleyek din li Stenbolê hatiye vekirin û ew rîznameyê ji ya wê komelê ye. Dibe ku di wê demê de du hewildanen cihê, lê di giraniya cînî denehan de çebûbin. Her weha dibe ku ew rîzname berê hatiye amede kirin, lê dûre bi hinek guherandinan ew bûbe rîznameyê

"Komeleya Pêşketina Kurdistanê". Bêguman ew hemû ihtimal in û mirov nikare bi awakî qubifî bibeje weha ye an weha ye. Lî wer xuya ye ku ji ber wê rîznameyê ku bi navê "Komeleya Kurdistanê" hatiye weşandin, gelek niviskaran ew weke komeleyek din qebûl kirin û danin diyar kirin. Gava em wehin ser mesela navê Komeleyê: Di hinek cihan de, di suna "Komeleya Pêşketina Kurdistanê" (Kurdistan Teali Cemiyeti) de "Komeleya Kurdistanê", "Partiya Kurdi", "Klîba Kurdi", "Komeleya Kurdistanê", "Kurdistan Terakki Cemiyeti" ûhwî, hatine bi kar anîn. Herweha ne Zinar Silopî û ne jî Dr. M. Nûri Dersimî di bîranîn xwe de bahs nekirin ku di wê demê de û li Stenbolê dî komeleyen weha hebûn. Weke tê zarîn kovara Jîn ne bi awakî resmî be jî, organek di bin kontrola Komeleya Pêşketina Kurdistanê de derdiket. Di kovara Jîn de jî, tu agahdarî di vî warî de tuneye, ku di wê demê de li Stenbolê bi wan navan du komeleyen kurdan hatinîn damezîrandin. Dîsa di hinek nivîsandîn Kovara Jîn bi xwe de, di dewsa "Komeleya Pêşketina Kurdistanê" (Kurdistan Teali Cemiyeti) de, "Komeleya Kurdistanê" (Kurdistan Cemiyeti) hatiye nivîsandîn (17).

Gava em wehin ser pirsa peymana bi "Partiya Azadi û Lihevkinê" (Hürriyet ve İtilâf Fırkası); em dizanîn ku di 17-ê Çeleya Pêşin ya 1918-an de, muraceata "Komeleya Pêşketina Kurdistanê" di serokatiya Seyid Ebdulkadir de, bi awakî resmî hatiye kirin. Di 22-ê Çeleya Pêşin ya 1918-an de jî, bi imza serok Seyid Ebdulkadir, Mehmed Eli Bedirxan û Saîd Kürdî, bi "Partiya Azadi û Lihevhatinê" re peymanek hatiye imzekerin. Di vê peymane de jî, navê "Komeleya Kurdistanê" hatiye nivîsandîn. Ji xwe ji çavkariyê wê demê em dizanîn ku têkiliyên "Komeleya Pêşketina Kurdistanê" û "Partiya Azadi û Lihevhatinê" gelekî germ û xut bûn (18). Loma jî, ez bi xwe di vê baweriye de me ku ew peymana jî, di nava "Komeleya Pêşketina Kurdistanê" û "Partiya Azadi û Lihevhatinê" de hatiye çekirin. Mesela navê "Komeleya Kurdistanê" jî, heye ku gava ew belge hatibe wergerandin nav kêm hatibe nivîsandîn; ya jî, ji dewsa "Komeleya Pêşketina Kurdistanê", hew "Komeleya Kurdistanê" hatibe nivîsandîn.

Di peymana Sewrê de rola Komeleya Pêşketina Kurdistanê

Pêşengê Komeleya Pêşke-tina Kurdistanê, di wê dem û mercen lihevha de, di dewsa ku li gor pêwîstiya pirs û pîrsigirêka kurdi, li nav Kurdistanê şax û rîxistîniya Komeleyê ava bikima û xebata siyasi, rîxistîni û leskerî bimeşandana, pişta xwe zêde bi dewletêk mezin û baweriyeck gelekî zêde bi "Prensibîn Wilson" û xebata diplomasî anîbûn. Bê guman xebat û têkiliyên diplomasî pêwîst û girîng bûn, lê divya bû ew nebûbana sedêmîn ihmalkirina xebat û tekoşîna siyasi, rîxistîni û hazırlîya hêzên çekdar li nav Kurdistanê. Teva ku hinek şax û liqen Komeleyê li hinek deveren Kurdistanê; li Diyarbekirê, Xarpêtê, Bitlisê, Mûşê, Meletê, Gorganê, Atmayê (Arapkir), Dersimê, Umräniye, Beypinar, Celâlli, Sîncan, Hamo, Domûrca û Zîmara hatibûn avakirin jî, navendiya xebata Komeleyê û hewildan bi giranî di Stenbolê de mane (19). Zinar Silopî li ser pêwîstî û girîngîya xebat û têkiliyên nava Kurdistanê û kêmîaniyê Komîte Karger ya di vî warî de, weha dinivîsîne:

"Piraniya Komîteya Karger ji kesen malmezin û swedînufuz pêk hatibû. Eger wan kesan, li gor merc û rewşa ku tê de bûn, zorayıya têkiliyên ji Stenbolê bi Kurdistanê

Dema ku pêşengê Komeleyê giranîya xebata xwe dabûn ser têkiliyên diplomasî û Stenbolê navendîya xebatê hilbijartibûn, Mustefa Kemal li Kurdistanê têkiliyên xwe bi feodal û xanedenê kurdan re xurt dikir, bi fen û fûtan bi dû piştgiriya xelkê kurd de bû; planên tevgera xwe li Kurdistanê dihûna, şahdamarên tevgera kurdi ji binî de dibiri û roj bi roj têkiliyên Komeleyê yêni bi Kurdistanê re hebûn ji, qut dikir. Bi gotinek din pêşengê Komeleyê sileha xwe ya herî mezîn di destê Mustefa Kemal û hevalben-dîn wî de berdabûn û pişta xwe ji heqê wê bêtir dabûn dewletêk hevpeyman û xebata diplomasî. Bê ku em xebat û xizmeta wan camîran dûrçav bikin, em dikarin bi hêsanî bibêjin ku kêmîaniya herî girîng û berbiçav ya pêşengê Komeleyê ew bû, ku meydana bingehî ya xebat û tekoşîna xwe ihmâl kiribûn û bi wî awayî kês û fîrsendek mezîn dabûn destê Mustefa Kemal û hevalen wî; dara bin xwe bi destê xwe biribûn.

re anîbîya ber çavan û xebata navendî ya Komeleyê guhastibîya Kurdistanê û bi Komeleya Pêşketina Kurd ya Diyarbekirê re xebatek hevbes kiribûya, pir munukun bû ku xebata wan kesen ku li cihîn cihî yêni Kurdistanê û xwedînufuz, bêtir ber bida û encama ku dihate xwestin bi dest xistîna..."

"Pêşneyara hinek endamên Komeleyê ku Seyid Ebdulqadir Efendi û endamên Komîteya Karger herin Kurdistanê û li wê derbî bixebeitin, ji aliye berpîrsiyarîn navendî ve munasib nehatibû dîtin" (20).

Dema ku pêşengê Komeleyê giranîya xebata xwe dabûn ser têkiliyên diplomasî û Stenbolê navendîya xebatê hilbijartibûn, Mustefa Kemal li Kurdistanê têkiliyên xwe bi feodal û xanedenê kurdan re xurt dikir, bi fen û fûtan bi dû piştgiriya xelkê kurd de bû; planên tevgera xwe li Kurdistanê dihûna, şahdamarên tevgera kurdi ji binî de dibiri û roj bi roj têkiliyên Komeleyê yêni bi Kurdistanê re hebûn ji, qut dikir. Bi gotinek din pêşengê Komeleyê sileha xwe ya herî mezîn di destê Mustefa Kemal û hevalben-dîn wî de berdabûn û pişta xwe ji heqê wê bêtir dabûn dewletêk hevpeyman û xebata diplomasî. Bê ku em xebat û xizmeta wan camîran dûrçav bikin, em dikarin bi hêsanî bibêjin ku kêmîaniya herî girîng û berbiçav ya pêşengê Komeleyê ew bû, ku meydana bingehî ya xebat û tekoşîna xwe ihmâl kiribûn û bi wî awayî kês û fîrsendek mezîn dabûn destê Mustefa Kemal û hevalen wî; dara bin xwe bi destê xwe biribûn.

Bê guman Komeleyê, di qada xebat û tekoşîna diplomasî de hewildanen hêja û çalakiyên berbiçav kirin. Pêşengê û karbîdestê Komeleyê di wê bîrûbaweriye de bûn ku bi riya dantûstîn û xebata diplomasî wê gelê kurd jî bîgheje heqê xwe yê neteweyî. Herweha hêjayedî gotinîye ku wan di wî warî de, xebat û çalakiyên gelekî hêja ji kirin.

Komeleya Pêşketina Kurdistanê raporekî li ser cografa, etnografa, dîrok û aboriya Kurdistanê hazır dike û li gel daxwazîn neteweyî û nexşeyek Kurdistanê, pêşkêşî nûnerîn Ingilîstan, Fransa, İtalya û Emerîqa yêni li Stenbolê dike (21). Her weha Komeleyê, Şerif Paşa weke nûnerî mîletê kurd nîşan dide ku besdarî Konferansa lihevhatinê ya Parisê bibe û di wê Konferansê de,

Konferansê dibe û di Konferansê de dipeyive.

Peymana Sevrê, di 10-ê Tebaxê ya 1920-î de, li Parîsê, li gesra Sevresê hate ûme kirin. Li gorî wê Peymanê; li beşekî bakurê Kurdistanê heqê otonomiyek he-remiti ji Kurdan re dihate nas kirin û ji bo pêşerjê, riya dewlectek serbixwe jî vekîf hatibû hisin. Ew peyman di nava kurdan de hêvi û şayiyek mezin çêkir. Dr. Nûri Dersimî wê newşê weha tîne ziman:

"Ew projeya ku dewletên hevpeyman di derheqê sakirina dewlectek serbixwe ya Kurdistanê de li Sevrê amade kiribûn, di nava gelê kurd de sayî û heyecanek kûr û berfîre afirandibû û ew neteweyê ku ji sedsalan vir de di binê nîrê biyaniyan de dinâliya, rakiribû ser lingan" (26).

Teva ku "peymana Sevrê" di prafîkê de nektej jiyanê û bi "Peymana Lozanê" ya ku di sala 1923-an de, bi hukûmetâ Mustefa Kemal re hate ûme kirin, bi awakî resmî ji holê hate rakirin jî, ji bo ku wesîçeyek navneteweyî ye û ji bo ku durûtiyâ dewletêk emperyalist radixâne berçavan, ez wan xalîn ku di derheqê Kurdistanê de, li jî dinivîsim:

"Benda 62-an: Pişti imzekerîna vê peymana bi şeq mehan, komisyonek ji sê kesan pêkhatî û ji aliye hukumetîn Ingilîstan, Fransa û İtalya ve desthilat hatibe nîşandan, wê li Stenbolê bîcive. Ew komisyon wê ji bo ew navçeya ku sinorê wê pîst re bîn tespit kirin ku piraniya rûnîştevanê wê kurd in û dikeve rojhîlata çemî Feratî û başlî Ermenîstanê û bakurê sinorê Tirkîye, Sûriye û Mezopotamîyâ, li gor xalîn duyem û sîyem yê benda 27-an, planekî otonomiya heremî amade bike. Eger di pîsekê de hevdîngî çênebe, endamên komisyonê wê bîyerê ragihîn hukûmetîn xwe.

Ev plana han, divê hemû mafîn Asûrî - Kildanî û hindikayîn neteweyî û olî yê din ku di vê navçeyê de ne, garanti bike û ji bo vê armancê, komisyonek ku Ingilîstan, Fransa, İtalya, İran û Kurdan temsîl bike, lêkolînan bike û gava guherandinek li ser sinorê Tirkîye û eyñi wextî sinorê İranê pêwîst bike, dê ew guherandinek li gor ruh û mercen peymanê bête pêk anîn.

Benda 63-an: Hukûmetâ Osmani ji vir sun de, bîyaren ku wê pişti sê mehan ji aliye herdu komisyonen ku li gor benda 62-an ya peymanê hatine damezîrandan bîdin, wê degebîdeq gebûl bike û teahut bike ku wan bîyaran bi cih bîne.

Benda 64-an: Pişti tarîxa ku Serokatiya Peymanê tespî bike, eger di nava salekî de, piraniya gelê kurd yê ku dikeve çarçewa benda 62-an bîxwaze ji Tirkîye vegetine û bi tevâyî serbixe bibe û seri li Komeleya Neteweyan bide û Konseya Komeleya Neteweyan ji bawer bike ku ew gel dikare serbixwe bijî û bi cianîna serbixwebîniya wan tawsîye bike, Tirkîye û wê tawsîye eyne gebûl bike û ji niha de teahut dike û dev ji hemû maf û navdariyên xwe yê neteweyî berde. Berfîrehiya devjîberdan wan mafan, dê di peymanek taybeti de ku di nava dewletêk hevpeyman û Tirkîye de bê girêdan. Pişti temambûna devjîberdan û pêkanîna dewletâ serbixwe ya Kurdistanê, eger kurdên Wileyeta Mûsilî ku heta niha perçakî Kurdistanê ye, bîxwazîn bi vê dewletâ Serbixe ya Kurdistanê bibin yek, dê hêzîn Hevpeyman bi tu awayî û iraza vê yekîtiye nekin." (27).

Çîrok

ava meriv ji halê xwe ne razî û ji pêşîya xwe bi guman be, dizivire, li rojên xwe yên derbasbûyi dînere, mîna pîrên riziyayî ku naxwazin bimrin. Tenê û tenê li rojên xwe yên çûyî bifikire: xortaniya xwe, zarotiya xwe bînin bîra xwe û bi vî awayî bîna xwe derxin...

Ez jî wisan bûme. Ez jî bûme xortekî pîr. Li pêşîya xwe dinêrim: leyлан û gûman. Li dora xwe mîze dikim: mij û dûman!

Belê, ez jî mîna wan kal û pîrên xurde, rojên xwe yên derbasbûyi, nemaze rojên zarotiyê tînim bîra xwe, bi hezar û yek hesretê dilê xwe tîji dikim û ji wan lezeteke derûnî distînim. Ew pelîn ko ji kitêba jiyana min hâtine cirandin, iro perçen wan ên riziyayî berev dikim, bi hev ve dize-liqînim. Dixwazim ji wan, kitêba bextiyariye çebikim. Sond. Guneh. Rojên derbasbûyi... Serencam her yek ji van, ji kitêba jiyana min a hezin rûpeleke rengin in. Lî rengin dibin, zengin dibin. Dîsa pelinin çiryayî û riziyayî ne. Serencam jî rûpelek ji wan pelan e.

Berî bîst û pênc salan bû. Bi meh û hefteyen xwe, bi şev û rojên xwe, bîst û pênc sal. Di nav hundirê mala me de, ji nişka ve, hay û hûyek çebû, birayê min Fethî pişti nexweşiyek pir kin, nexweşiyek du sê rojan dimir. Ew şin û girî ji bona wî bû.

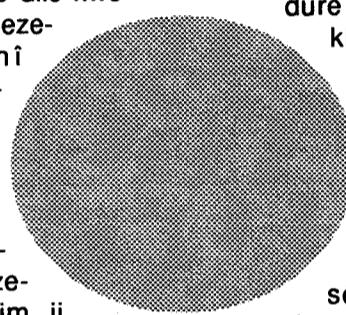
Fethî, sal û nîvekî ji min piçuktir bû. Çavres, rûgewr, ji min bilintir û girtir bû.

Ez, ji herkesi bêtir, li ber mirina wî diketim, him ji ber hizkirina xwe, him jî ji ber gunehê xwe ve. Min xwe ji ber mirina wî mesûl û gunehkar dizanibû...

Li welatê me edetek heye; herkes fêkî û êmîşen xwe yên ku ji havinê û payizde, dicivînin dixin den û kûpan, derê wan dissehînin û di ser-salê de deriyê wan vedikin. Ne hişk dibin ne kevin. Mîna berê ter û taze dimînin. Wê salê me ji mîna her gav êmîşen xwe yên zivistanê hilanibû. Heft, heşt denen mezin lebaleb tije bûn û deri seyandibûn. Evara sersalê mala me ji dost û malbatê tije bû. Zarokên piçük û bi meraq li benda merasîma vekerina denan bûn.

Gava diya min çû mexzena êmîşa, denekî dev vekirî û hundur vala dît. Bi ruyekî tirş bi milê min girt û ez hejan-dim. Hêj ji min tiştek ne-

Serencam

pirsibû, min got:

-Fethî... Fethî, deriyê den vekir û sincoq û kêsme li zarokên taxê belav kirin!

Fethî, ne li wir bû, qûbû sersala meta xwe. Di vegerê de, diya min ew girt û du şimaqên bi tîn li ruyê wî xis-tin. Reben, haya wî ji tiştekî tunebû, hungur hungur gi-riya.

Deriyê den min vekiribû û min bi destê xwe êmîşê hun-durê wî, hêdî hêdî kişandibû. Lî ne ji bona xwe, ji bona çirokbêja gunehkar; Xecê.

Xecê, pirejineke çirokbêj bû. Du sêwiyen wê he-bûn: yek keç bû, yek jî law. Xecê, xwe û sêwiyen xwe, bi çirokan xwedî dikir. Her êvarên zivistanê hundurê mala wê, ji zarokên mîna min 6-7 salî, tije dibûn. Xwarin, vexwarin, şeranî, çıxare û gaza wê li ser me bû. Wê salê, êmîşen wê li ser min bû. Her êvar min dê û bavê xwe dixapand, min digot:

-Ezê herim cem hevalê xwe yê dibistanê Xurşid. Bi wî re dersên xwe bixwînim.

Ji wir, di dehîzeke teng û tarî re min xwe digihand denê êmîşan, min berîken cakêt û paltoyê xwe tije sincoq û kêsme dikir û min dibir li ber çirokbêja xwe vala dikir. Her tim, ji min re digot:

-Aferîn kurê min, aferîn!

Hetanî guhdarêne wê hazir nebiwana, Xecê dest bi çirokan nedikir. Ewilî, çavê xwe li dora xwe digerand û digot:

-Sado li vir e?... Remo kanê?... Kanê Cemo?...

M irîd, yek bi yek hazır di-bûn, wê jî dest bi çî-rokên xwe dikirin. Ne ew diwestiya, ne jî em têr

dibûn. Gava nû dest pê dikir dengê wê hêdî, hêdî derdi-ke. Ji bona ku em rind bi-bihîsin me xwe bi erdê re kaş dikir. Û me dixwest em nêzîki wê bibin. Paşê ne hewce bû, herke diçû dengê wê bilind dibû. Heyecan dihatê. Em jî mîna wê bi cezbê diketin, dest û lepén me, bê hemdê me dilivîyan. Wê gavê qur-mîn daran jî, di hundurê kuçik de çiz çiz dişewitîn.

Qedrî Can

Germa êgir û hilma zarokan hundurê xêni dikir mîna hem-amê. Xecê çıxarek ji çıxarekê vêdixist û kûr dikişand qirika xwe. Dûmana çıxarê ji bêvila wê, pêl pêl derdiket. Paşê di-got:

-Belê, em hatin kuderê?... "Mirze Mihemed, xortekî bîst salî bû... Di xewna xwe de keça padışahê periyan dît. Ji bona evîna wê, terkî dinya bû... Li ser riya wî heft dêw hebûn... Bi şûrê xwe yê du neçel serê wan yek bi yek jê kir..."

Xecê, heta nîvê şevê ji me re çirokên dêw, perî, cin û ejderhan digot û me jî bi can û dilê xwe guhdariya wê dikir û em ji qehremanen van çirokan re heyran diman.

Min pir ji çirokên dêwan hez dikir. Min di dilê xwe de digot: Ax! xwezi ez jî rojekê mîna Mîrza Mihemed, qeh-remane çirokê dêwan bibûma û şürekî min jî du neçel hebûwa. Giyanê min ji ber van efsaneyan dihejiya, dilê min bi van sergûzeştan male mal dibû...

P iştî ku Fet hiyê bê guneh ew her du şimaq ji diya xwe xwarin, çû li quncikekî odê rûnişt û ponijî. Sibetirê, ta wî girantir bû, devê wî nedigeriya. Bavê min tixtor anî ser. Tixtor, der-man dayê û got:

-Nexweşîya wî ne tiştek e, giripeke sivik e.

Lê efsûs! Roja sisiyan bi-rayê min i delal çavê xwe bi yekcarî li me girt û em di nava şin û girî de hiştin.

Belê, ev bûn bîst û pênc sal, ev serencama hezîn, jîyîna min jehrdayî dike. Ez jî, di dilê xwe de, ji wê pirejinê, ji wê çirokbêja gunehkar û xwînî, hezar û yek nefretê di-kim...

Lê tenê, -heke nemiribe-disa dixwazim carekê wê pîrê binim û jere bêjim:

-Ez jî ji evînê ketim. Min jî çiyayêن Qaf derbas kîrin. Ez jî ketim nav dêw û ejderhan û bi wan re pence-pence şer dikim. Tenê tiştek ji min kêm e: Şûrekî mîna şûrê Mîrza Mi-hemed, è du neçel...

Ji rojnama
Roja Nû 1943

Rono û sirûdêne bêrîkirinê Nîveroja Şor

Ahmed Huseynî

Yara min... Dema ku ez di-hatim zeviyen nalîna we û li beramberî çavên wê axê rad-iwestiyam, dema ku li ser şiverêka birîna we pêrgî şewata dilê xwe bûbûm, min nedizanî ku ez dê bibim nave-roka xweli û leyланê..

Herweha keskesor xemgîn bû, barana serê Gulanê bi fixan û bi tîn bû, çolistana xewna te niyaz û xwe-nehêniya "goyîn" bû.

Èvara we guliyen xwe yên avînî dihûnand, bazirgan û karkeren we berê xwe didan-aramgeh û paşşîvîn dawîn, li kolanen wî bajarî û li ser rûpela wê axîna qizane ji bili xweldanka halanê û gulwa-za talanê tu jaremari di liva bagera tiliyen we de, xwe ne-disipart "sîmfoniya" tozînî ya dergehîn xewna we..

Dêmek evîna we qedexe dibe.. Hêrsa jîyanê di ferhen-ga we de bêhûde dibe..

Dêmek bajarê we bi tenha xwe ye.. Dêmek ew bişirîna xav û kelê ne ji pişta xweşmîrê we ye??

Erê yara min.. Nîverojeke dijwar bû.. Destê min ji te û ji kelkelê nedîbû..

Min bixçika keservedanê di sînga xwe de amade dikir, li beramberî hêrsa çaxê û di xê-zîn bîranîna zeminê de wekû kurmîkekî hildiperikîm tixûbênen mirina qeyik û şevçiraxen rûmeta karwanen te yên ji gîhayê aram û şînê..

Bi ewrîn newqa te re, bi qি ralk û başokên sawa te re, bi dûkela peyv û gazarîn te re, diçûm nik goşiyen berbanga te ya destpak û dayikane.. Min desten xwe yên westyayî li memikên dîroka te radipe-land, girî, ji gerdu, bi ser şikefta xewna min de dipijiqî, çend werdekên lal di çemê bê kevî de, fêrî hevoka meleva-niyê dibûn û di gewriya sal-

namê de qîje-qîja xwe jî, ji bîrkirinê û ji şerqîna tavê-sergerdan diparastin. Ne dilê esman bi rîwîtiya me dişewitî û ne jî dafêne felekê dihingivîn gwizekên rîc û duryanen wan rîvingen ku na-van xwe û wîneyen zaroktiya xwe, di qîcîna xatir xwestina tal de, li ser çequlîn dara tuyê mîna alen reş bi darvekirî bûn...

Nîverojeke bêol bû.

Bêdengiyeke hovane li ger-denâ bajarê we, bi tundî, rapêcabûn.. Di pêçeka sirûdê de, çend kavilê spehî û çend demsalê dudil û çavkaniyek kul, dilebitin.. Ez dihatim nik henasa rengê te, min xwe çemdirik xuşna belg û şaxen dûmana te û di nav desten toza te de, dibûm nîşana havdînê.. Li ser hinarka te ya tenik û xweş, dibûm şana ji dayikbûna hemî bageren bê-bext û bêyî wan pelen kenê te, bêyî wan gavên ûmid û bextiyariye yên ku bi bejna te re werdigeriyan pirtûka hebûna me û kewen bê çarenûs ji heja asoyen matmayînî rizgar dikirin, bêyî bîna bin çengê te û rivîna dengê te û tîna kezîzer û qesengen te, bêyî hejira lêva te û gezoya êvariyan, bêyî çêja maçê û qesmûşkên xwîna te, min xwe dadida gurîna agirgeha bîranîn û istgehîn veşartî yên ku di rehîn me de bûne lehî û keştiyên ebediye-tê...

Rono...

Min xwêdana dilê xwe ji eniya kîlîkan re, dikir xelat.

Lê ci bikim eger bazê min bi perrîn şikestî ji nêcîrê hat.

Lê ci bikim eger ev gerdûn li serê min û te bû taca Rojhîlat

Lê ci bikim eger evîn di mir-ne de bû raperîn û xebat

Lê ci bikim, va ye giyan ji ber xwe ve bûye kîferat.

BANG

Gelî Kurdêne dervayî welêt!

Dêlva ku hûnê semestra(tatîla) xwe li ciyekî din bibûrînin herin welatê xwe Kurdistanê ziyaret bikin, hîssen dewletbûmê bijin.

Her dolareka ku hûn li wê derê xerc bikin, wê jî bo zarokên Kurdan bibe dibistan, ji derbederan re bibe xani, ji birçyan re bibe xwarin.

ARMANC

Dikarin mirova bixapînin, lê dîrokê na!

(Girêdayî gotareke di "Armanc"ê de)

Van dawiyen hejmara "Armanc"ê ya 132'an kete destê min. Di rûpela 5'a da gotara "Gerrek dîrokî li nav arşivan: Ked û Şekirdari" bi ber çavên min ket. Wêneyên xwediyê gotarê Celîl Celîl û mîrxasê gotarê Isaak Marogûlov jî pê re hatibûn weşandin. Keda van herdyan jî di nava pêşketina literatur, çand û dîroka Kurda da pir e, ji bo wê jî ez (û ne tenê ez) şekirdara wan im. Tiştekî rind e, ku em keda wan kesen ku ne Kurd in dişkîrinin; yê ku ji bo gelê me karekî baş kirine. Di nava van kesa da İ. Marogûlov cîkî hêja digre. Lî di wê şekirandinê da ge-reke dîrok neyê feşkirin! Min ew gotar xwend û zendegefî mam.

Em binhîrin çika dîrok li ku hatiye feşkirinê û ez çima şaş û metel mam?

Doktor Celîl Ce-lîl ji bo nivîsara vê gotarê hejmareke rojnama "Riya Teze" ya sala 1933'an a meha Îlonê û nameke kurê Isaak Marogûlov-Viktor ji xwe ra kiriye bingeh û bi vana "izbat" dike ku elîsbeya Kurdên Sovêtistanê ya bi tîpên Latînî, Isaak Marogûlov di sala 1929'an de afirandiye. Ez nizanim, gelo "Riya Teze" ya wan salan û Celîl Celîl çîma li ser vê baweriyê ne? Lî ez nizanim, ku rastî û dîrok li ser baweriyeye din in. Elîsbeya Kurdên Sovêtistanê bi tîpên Latînî bingevanê roman-nivîsarê Kurdi, nivîskarê Kurda yê mezin Erebê Şemo Şamîlov çê kiriye. Min di nav arşivan de "Gerrek dîrokî" nekir, lê min "gerrek" li mala xwe kir û di arşîva kalkê xwe û bavê xwe da dokumentek dît, ku vê gotina min izbat dike. Ez wê dokumentê tam, bi wergwra Kurdi li jêr raberi xwendevanan dikim.

Ez bawer nakim ku haya Celîl Celîl ji vê yekê tunebû. Ji ber ku gava wisa be, dêmek dere-ceke Kurdzaniya vi Kurdzanê nav-dar nivçey. Her Kurdeki pî-hindik ronakbîr zane ku elîsbeya Kurdên Sovêtistanê ya Latînî, Erebê Şemo çekirîye û di wî karî da İ. Marogûlov alî wî kiriye.

Bona îsbatkirina vê fikra xwe, ez dixwazim gerrek di nava wan du kesa da bikim, yê ku wê gotara min bixwînin: Xwendevanê hêja, İ. Marogûlov di temamiya jiyana xwe da, hetanî mirina xwe (sala 1933'a) li gundan mamos-tayî kiriye (sipas ji wî ra ku der-sen Kurdi jî dane, beyt û serpê-hatiyê Kurdi beref kirine) lê Erebê Şemo di sala 1925'an di nav sero-kiyâ Ermenistanê de kar dikir û wan salan idî ew nivîskarekî bi nav û deng bû; ne tenê di nav komarê da, lê herweha li tema-miya Sovêtistanê jî. Ferqa di nav-bera zanebûnê wan herdyan de gerek gelek tişti ji we re bêje.

Ji gotara C. Celîl tenê fikrekê bînim: "...ji sala 1925'an hetanî roja mirina xwe (6'ê İlona sala 1933'a) ew li ser elîsbîa û medeniyeta Kurmanca dixebeitî".

Xwendevanê hêja, hûn bi xwe bêjin ew çawa heta roja mirina xwe -sala 1933'a- li ser elîsbeya Kurmancî dixebeitî, gava di

sala 1929'an de ew elîsbîa idî hazir bû û bi wê hema di wê salê da pirtûk çap bû-bûn? Lî sale-kê bi şunde - sala 1930'î-rojnama "Riya Teze" dest pê kir, ronahî dît.

Carna Em Kurd hewqas pir xwe inter-nasyonalist dibînin ku Kurdên xwe jî ji bîr dikin.

Dawîya vê gotara Celîl Celîl da du gotin hene, dibêje: "dom dike". Daxwaza min ew e ku "Armanc" ji vir û wê de gotarê wiha "yekalfî" çap neke. Eger çap dike jî, bira "dom neke".

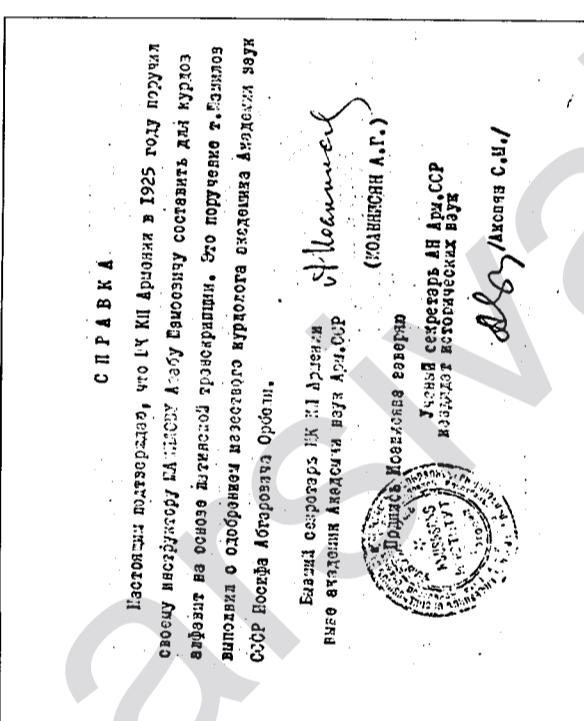
BELGE

Bi vê nivîsare ez mak û tesdiq dikim, ku Komîta Navendi ya Partiya Komunist a Ermenistanê (KNPK) sala 1925'an si-partiye xebatkarê xwe Erebê Şemo Şamîlov, bona Kurda elîsbeya li ser bingeha tran-kripsiya Latînî amade bike. Heval E. Ş. Şamîlov ev si-partin bi serfirazî pêk anî, ku hê-jayî begemya Kurdzanê bi nav û deng, akademikê Akademiya Sovyetistanê ya zanyarî İosif Abgaroviç Orbeli bû.

Sekreterê KNPK Ermenistanê yê berê, niha akademikê Akademiya Ermenistanê yê zanyarî Ioannîsan A.G.

Erebê Şemo

(qolê wî heye)
Qolê (imze) Ioannîsan izbat dikim-

Sekreterê zanyarî yê Akademîya Ermenistanê yê zanyarî, doktorê dîrokê Hakobyan S.M. (qolê wî û mora enstituya dîrokê)

Mîdia Têmûr Mûradova

Seydo Aydogan

26.09.1963-06.05.1992

Di yekemîn salvegera sehîdbûna Seydo de:

Ger rojekê çiyayê
me jî rûyê biharê
bibînin, emê ji
kulîlkîn welatê xwe
tacegulekê çekin û
deynin ber serê te.

Li ser navê malbata wî,
Mustafa Aydogan

Wêneyên xwediyê gotarê Celîl Celîl û mîrxasê gotarê Isaak Marogûlov jî pê re hatibûn weşandin. Keda van herdyan jî di nava pêşketina literatur, çand û dîroka Kurda da pir e, ji bo wê jî ez (û ne tenê ez) şekirdara wan im. Tiştekî rind e, ku em keda wan kesen ku ne Kurd in dişkîrinin; yê ku ji bo gelê me karekî baş kirine. Di nava van kesa da İ. Marogûlov cîkî hêja digre. Lî di wê şekirandinê da ge-reke dîrok neyê feşkirin! Min ew gotar xwend û zendegefî mam.

Em binhîrin çika dîrok li ku hatiye feşkirinê û ez çima şaş û metel mam?

Doktor Celîl Celîl ji bo nivîsara vê gotarê hejmareke rojnama "Riya Teze" ya sala 1933'an a meha Îlonê û nameke kurê Isaak Marogûlov-Viktor ji xwe ra kiriye bingeh û bi vana "izbat" dike ku elîsbeya Kurdên Sovêtistanê ya bi tîpên Latînî, Isaak Marogûlov di sala 1929'an de afirandiye. Ez nizanim, gelo "Riya Teze" ya wan salan û Celîl Celîl çîma li ser vê baweriyê ne? Lî ez nizanim, ku rastî û dîrok li ser baweriyeye din in. Elîsbeya Kurdên Sovêtistanê bi tîpên Latînî bingevanê roman-nivîsarê Kurdi, nivîskarê Kurda yê mezin Erebê Şemo Şamîlov çê kiriye. Min di nav arşivan de "Gerrek dîrokî" nekir, lê min "gerrek" li mala xwe kir û di arşîva kalkê xwe û bavê xwe da dokumentek dît, ku vê gotina min izbat dike. Ez wê dokumentê tam, bi wergwra Kurdi li jêr raberi xwendevanan dikim.

Ez bawer nakim ku haya Celîl Celîl ji vê yekê tunebû. Ji ber ku gava wisa be, dêmek dere-ceke Kurdzaniya vi Kurdzanê nav-dar nivçey. Her Kurdeki pî-hindik ronakbîr zane ku elîsbeya Kurdên Sovêtistanê ya Latînî, Erebê Şemo çekirîye û di wî karî da İ. Marogûlov alî wî kiriye.

Bona îsbatkirina vê fikra xwe, ez dixwazim gerrek di nava wan du kesa da bikim, yê ku wê gotara min bixwînin: Xwendevanê hêja, İ. Marogûlov di temamiya jiyana xwe da, hetanî mirina xwe (sala 1933'a) li gundan mamos-tayî kiriye (sipas ji wî ra ku der-sen Kurdi jî dane, beyt û serpê-hatiyê Kurdi beref kirine) lê Erebê Şemo di sala 1925'an di nav sero-kiyâ Ermenistanê de kar dikir û wan salan idî ew nivîskarekî bi nav û deng bû; ne tenê di nav komarê da, lê herweha li tema-miya Sovêtistanê jî. Ferqa di nav-bera zanebûnê wan herdyan de gerek gelek tişti ji we re bêje.

Ji gotara C. Celîl tenê fikrekê bînim: "...ji sala 1925'an hetanî roja mirina xwe (6'ê İlona sala 1933'a) ew li ser elîsbîa û medeniyeta Kurmanca dixebeitî".

Xwendevanê hêja, hûn bi xwe bêjin ew çawa heta roja mirina xwe -sala 1933'a- li ser elîsbeya Kurmancî dixebeitî, gava di

Weşanê Nuh

Amadekar: Rohat

Yasar Kemal, Agitlar(kilamên
Şînê), Weşanê Toros, 255 rûpel,
Stenbol, 1992

Ev berevoka folklorî ji kilamên şînê pêk hatiye. Yasar Kemal ev kliamana li dorberê gundê xwe Hemîteyê berev kîrine. Cildê vê berevokê yekemîn cara pêşin di sala 1943'an de hatiye weşandin. Ü ev pirtûka Y. Kemal, ber-hema wî ya herî pêşin tê hesibîn. Piştî vê pirtûkê nivîskar cildê duyemîn ji amade kiriye, lê belê di şertên wan salan de pê re negihandiye çap bike, wek destnîvis maye. Di vê çapa nuh de, wî ev herdu cildê bi hevra wek pirtûkê çap kiriye. Ji bo vê çapa nu, Y. Kemal li ser kilamên şînê pêşgotineke dirêj nivîsiye, di vê pêşgotinê de, ew wusan jî, li ser dewlemendiya folklorâ Kurdi disekeine.

Baran Rizgar, Kurdish-English, Eng Iish

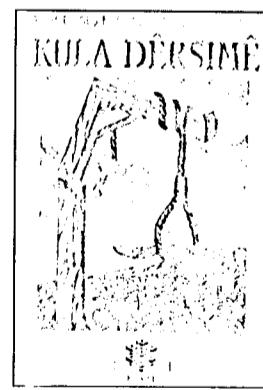
Kurdish Dictionary(Ferhenga
Kurdî-Îngî-Îzî, Îngîzî-Kurdî),
400 rûpel, London, 1993.

Ev ferhenga ji du beşan pêk tê: Beşa Kurdi-Îngîzî 20-210 rûpel), beşa Îngîzî-Kurdî (212-376 rûpel). Di nav rûpelên ferhengê de bi kurtî li ser rîzimanê Kurdi hatiye sekinin. Baran Rizgar ji bo kesen ku dixwazin zimanê Kurdi fîr bibin, pirtûkeke bi navê Dersêne Kurdi ji amade kiriye û cûda çap kiriye.

Şêx Mihemed Can, Leyl û
Mecnûn, weşanxana Pencînar,
352 rûpel, Stockholm, 1993.

Destana Leyla û Mecnûn çawa têzanîn di nav gelê Rohilatê de gelek belav bûye, wusan jî çend şaxen vê destanê yên folklorî û edebî bi Kurdi hatine nivîsin. Ji van şaxen edebî yek jî, bi destê Şêx Mihemed Can de li dora sala 1884'an hatiye nivîsin, wek destnîvis wasa maye. Zeynelabidin Zinar, ev destnîvisa, ji nuh ve bi tîpên Latînî amade kiriye, bi pêşgotinekê ve tevâyî çap kiriye.

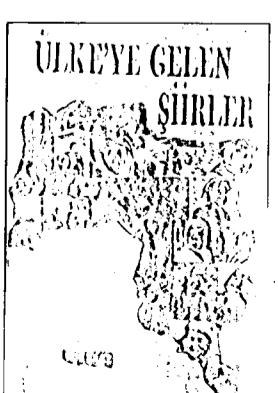

Felat Dilgeş, Kula Dêrsimê,
Weşanxana Koral, 159 rûpel, Stenbol,
1992.

Di vê şanoyê de bûyarên ku di dema salên Serhildana Dêrsimê de diqewime, cih girtine. Çend mîrxasên şanoyê bi navên wan yên rastin tên nasandin, Wek Seyid Rîza, jina wî Besê, Elişer, jina wî Zerîfe û Dr. Nûrî(Dêrsimî). Nivîskar dide diyar kirin, ku wî di dema amedekirina vê şanoyê de gelekî ji materiyalîn nivîski yên li ser vê serhildanê, iştîfâde kiriye.

Ülke'ye gelen Şiirler
(Helbesten ku ji Üllkeye re
hatine), 175 rûpel, Stenbol,
1993

Di nav rûpelên vê berevokê de, gelek helbest cih girtiye, ji van helbestan beşek berê di rojnama "Yeni Ulke" de hatine weşandin, beşeke mayin jî, ji helbesten ku ji "leca helbestan" re hatibûne şan-din, pêk tê, ev helbestan cara pêşin tên weşandin. Piraniya tema helbestan welatparezi ye û li ser êş-jan, doz-têkoşina gelê Kurd hatine nivîsin.

Vîrameyanê (xatirayânê) Hesen Hişyarî ra: ARARAT U İRAN RA AGEYRAYİŞÊ WELATÎ

-II-

Hesen Hişyar SERDİ

Tanî embazê bînî zî zey mi penceran ra lejî ra ewniyaynî. Dî ki ez zî zey yînî muhasere di mendbiya, [nika] ez hanî ya şîya û mi ver a dişmenî sîper girewto. Yînî zî xwi gulân qelibna, amey rastey lejî. Yînî ra Serhed ra key Mûcîn Axay ra 'Evdal Axay demewo ki xwi vaya awi ser ra çeng kerd û dî ki mi korti di ca girewto, va:

-Willahî şîma Kurdê Cêrî çîyê nî! Welat di ma bi esparey lej kerdîn!

Cêndi gamî mi ra viyart, mi dî 'Evdal fekûrû kewt 'erd, mi venga yê da, yê va:

-Keko willay mi ginay.

Mi va: -Xwi bierzî korta bîna ki to het a, nêki do gelekîna to ginî.

Mi dî ki eskerêdo zaf a xirba kilîsi ra remeno, dekewî hedefê ma. Mevajî ki Şêx 'Evdirehîm aw wext zerrey a vaya awi ra şîyo kilise, pey ra yînî ra nay, çend tenî yînî ra kişî, yînî nêzanawo ki guley çâ (kotî) ra yenî.

Ma dî xirba kilîsi ra venga lajê xwi Zulkîfî da, va:

-Şo arê veynî çi rê û pabey çinay vindertî.

Zulkîf hewt serre bi. Da aw guleyan miyan û xwi arê resna, Husê Zazay û embazanê yê ra va: -Babî (pî) mi vano "Çi rê vindertî?"

Yînî va: -Ma va belkî qebul nêko ma dekewî lej.

Demewo ki arê ra vejiyay ki bêrî ma heti, lewey koy ser ra [tifingî] yînî ra niyay. Aw eskeranê serê koy û çeteyan şew ewra girewbi. Demewo ki dî ki eskerî yînî ra cor ko girewto, ortey tifinganê xwi tepîstî ko ro vejiyay. Eskeranê ki cephey ma di yî û eskeranê corî têde yînî ra nay, heya ki resay serey koy. Yînî siperanê lejî miyan di serekê çeteyanê kîrakerdeyan 'Elo Keçel - Tirmalî - û tanî eskerî kişî. Awê ki remay [remay], aw bînî hêsîr girewtî, xwi reyra ardî cephewo ki ma te de ser kenî. Ê zî ki ma resay, çend se'etan miyan di zorê aw eskerî zafi şî, new kiştey û hîrê (des û hîrê) birîndarê xwi xwi ra pey 'erd di verday. Ma ra yew şehîd bi, yew birîndar, la ma zî bi cinî û gedeyan a kewî vewri ser.

Weyre ra ez şîya dewa ki cinîya min û lajê mi Sulahedîn te de bî. Mi Şêx Mehdi ra va, yê zî ma reyra dewi ca di verday. Belê, zehmeteya girdi aya bî ki ma têde bi cinî û gedan a, zey teyranê ki halênî yînî rijiyawo yabar kewî; ki aw ko di menga Adari zimistânî ser o hesibiyêna, vewri 'erd di ya û serd o. Lajê mi paştiya mi ra beste û keyna mi Meqbûla paşfüya dadîya (marda) xwi ra besta, ma nivîn (livîn) û heme çiyê xwi zî ca di verday. Bi a perîsaney ma dewi ra vejiyêni, yew soñî hamew mi heti mi ra vano:

-Ma şîma ra va "Aw daranê Ziyareti mebirîn".

Mi jey ra va: -Hey sofiyo her û ehmeq! Madem ki Ziyareti na ma sere di ardi, la çi rî nişna zeh-

metîyêda enasarêni Tirkanê ki nê zulmî şîma kenî, resno?

A gêjaney di mi çend qundaxê tifingî day soñî ro.

Aw vejiyayış di ma bî di qismî û cêser kewtî. Şêx 'Evdirehîm û peyeyê ki reyra, ver bi Koyanê Gêli (5) şî. Ma û Şêx Mehdi bi cinî û gedanê xwi ya degeyray şî Koy Pirejmanî.

Weyra ez gelek baskşikite biya. Çimkî cinêkî û her di gedey mi reyra yî û welat xerîb o. Nizdi testêri pawitoxê ma va:

-Yew ha ver bi ma yeno.

Ma va: -Wa bêro veynî kam o.

Ame ki datîzay mi Sadiqê Înco'y o. Mi rî zekî aya ra girdêr mizgîni çinêbo. Mi gedey û dadiya (maya) yînî bi ey ra erşawîsî welat. Barê mi sivik bi la Şêx Mehdi cinîya xwi û gedey xwi dêwa Pirejmanî di verday, [dim a] tepîsiyay.

Heto bîn ra Şêx Mehdi şoreşgêrey rî nêbînî, çimkî heway biray xwi Şêx 'Evdirehîmî şoreşgêrey di nêmendbi, goş ma zî nênaynî. Aw semed ra yê reyra geyrayış zehmet bi.

Vakurê (şîmalê) Pirdê Dibni -Roy Dicle ser o yo- di ma yew şew yew şikefti di xwi nimit. Şano bîn ma şî yew dewi di werd werd. Dewi ra vejiyayış ra pey, Şêxî va:

-Ma hewna şêrî a şikefti.

Ma va: -Şikefta ki ma te de mendî, ageyrayışe weyray rast niyo.

Goş ma nêna. Demewo ki ma nizdi şikefti kerd, heme kiştan ra [tifingî] ma ra niyay. Eskerî dor-marê şikefti di cayê erjayey heme girewtîbî. Şew a, roj niyo ki ma cay yînî bizanî ki ma şêrî yînî. Ma cay xwi di vilakwete mendî heya ki nimajî (şefeqî) dîna roşn bî, ma fam kerd ki esker zaf o û cayê berzî ma ra girewtî. Bi a nezaneya Şêx Mehdi ma aw roj heyanî şan weyra lej di mendî. Senê ki vajiyay, cayê berzî heme ma ra gîriyabî, dor-marê ma girewtbi. Ma pabey tarîyê şewi bî ki ma bişiyî çemberi ra vejiyî. Varan zî varaynî. Aw koyan û daristanan miyan di şeva tarî di -ki destê mîrdimî mîrdimî ra nêasaynî- ma yewbinan vînd kerd. Mi bi işaretêdê ma yê xusûsî fikna, bi a fikî yewîna fikna, ez ver bi yê şîya. Demewo ki ez resaya nîdiyê yê, tifing mi ra na, mi fam kerd ki esker i, ez embazan ra aqitiyaya eskerî miyan di menda.

Hêviya mi ki vînayışe embazan ra bîriyay, ûsulê lejê gerîllay gore mi durbinê xwi qab ra vet, vîst milê (vileyê) xwi. Ez vîst-hîris mîtro vernîya xwi ra ewniyaynî û mi sa'naynî veynî aw çîyo şîyawo ki aseno kemere (kerra) ya, dar a yan mîrdim o, hima ez aver şînî. Bi aw sa'yanişî mi lemi bi lemi bedînay heyanî ki ez eskerî miyan ra vejiyaya. Ewra mi rî cawo xerîb o la tena ez zana ki Hênen (Hêni) rojhelatê mi di yo. Ez raya (rayiro) ki Pîrânî ra şona Hênen resaya, mi da a ray ser û ez

şîya. Tena a mintiqâ nê, dewî û şarî ay cayan zî mi rî xerîb bîy. Ez tersaynî ki mi bigîrî teslimê hukmatî bikî û peredo zaf bigîrî, cûra mi nêsiyaynî şîra yew dewi. Varanî çiqas ki zor daynî mi, mi zî zor daynî şîyayî, heya ki aw kotilmeyanê hewranê siyayan miyan di rojhelat ra perdey roşneya şefeqî sîpi kerd. Ez sîney yew koy ro vejiyaya qayme, ez şikeftî û kafan geyraynî la çi heyfî ki şikeftî qet nêasay.

Aw koy Nêribi di şikeftî çinî, tena darê horsî (wersî) zaf i. Yînî ra heryewi zey çadîrêda hurdi (werdi) ya, bin di dalde esto. Varanî ver, ez çokan ser o û peykanî dekewta binê a şemsiya horsî. Mi xwi 'erd a na, zekî ez yew balişna ser o ronişta. Destê minê rastî di tifing bi, mi pey destê çepî binê xwi sa'na veynî çiyo. Destê yew mîrdimî kewt mi dest, hema ez ca ra perraya, binê aw horsî ra vejiyaya, vera yê di şîya binê yewna, heya ki dîna roşnî bî [ez vînderta]. Ez bi durbin dor-miâre ra ewniyaya, mi cay berzî têde weşsa'na yima ez ver bi aw horsî şîya ki bizana aw çîbi? Ez şîya ki yew cinêka kiştî paşî ser o kewta ya. Ez sîney yay ser o ronişbiya. Mi serey tifingî binê serey yay ra kerd, hewa da (hewa na), porrê yay 'erd ra mend. Mi fam kerd ki rewna kişiyaya, vewr û serd di leşa yay nêherimiyaya. Ti rî yay ra ewniyaynî, zekî hewnî bo. Edetê Kurdan gore, yew cinî yan zî keyna yewî reyra wardo-roşo, yay kişenî.

Ez reyna ageyraya binê aw horsê xwi. Akewtişê rojî reyra varan vindertî, la semedo ki di rojî û yew şewi mi çîyekî nêwerdbî, herçiqas mi xwi derg kerdînî zî hewnî mîrdimî veysanî nîno. Teştare ra pey yew şîwanî pese xwi ard mi ra cêr verrada koy. Mi pîzey xwi di va "Nîzdi rojawanî" ez do şîra şîwanî het, eke çend letey nanî towrey yê di bimanî ez do ci ra bigîra", la mi nêzanabi ki vergo paşthêşîn do gazîya (şîmadâ) mi di bero.

Mi xwi derg kerd, la mi dî ki bîy qîrr-wîrra şîwanî û kutikanê yê. Ez werîsta ewniyaya ki vergî yew bizi girewtâ ha beno, -bizi pabî- vazdaynî, heta min a rasti û çepi ser di berdînî-ardînî. Mi yew vîncev vernîya yînî xwi çîma kerdi û pa na, verg û bizi tê ser di qelîbiyay. Peynî di verg rema, bizi 'erd di mendî. Şîwane ca di vindert, dor-marê xwi ra ewniyaya veynî vengê tifingî kure ra amewo. Ez werîsta û mi venga şîwanî da va:

-Lezi sereci ki (sere birni), eke mîrdar bîbo ez do to bikiş!

Şîwane vazda bizi sereci kerdî. Ez şîya heti, tersî reyra mi ra ewnîno. Mi va:

-Mi ra meewnî, madem ti mi nêşinasnenî ti ganî mi ra nêtersî zî. Lezi qeseba şîyay, zeri û velkanê yay mi rî veje!

Mi darê wişkî arê day, adir wekerd û pey xencer lemi ra di şewtê

Dewamê ci riperrê 11.de

Wesiyetê Hacî Ehmedî

N. Eli

Qamişlî di bano ki ma kirê kerdi tenê (tayn) teverdê sûk di bi û wayirê banî ji kiştî bîn a banî di bi qeçekandê xwi ya ronişte. Piyê wayirdê bandê ma Hacî Ehmed jî lajdê xwi hetek di mendê. Hacî Ehmed kalêndo nezdîyê hewtay serre bi û ciniya ci şîbi rehmet. Qandê ki şibi hec, ci rî vatê Hacî. Kam gama ki boyâ Xal Hacî teng biyê wariştê ameyê ma hetek. Jew-jew fin tanî (tayn) embazan ci di dama kay kerde, jew-jew fin jî ci di kuşatey (henekî, yarı) kerdê. Hacî bi xwi jî bol kuşatçı bi. Ge-ge embazan o bol qâhirnayê, o şîyê û di-hîrê rojî niyameyê ma hetek. O wext ma bi xwi şîyê û o keye ra girotê ardê xwi hetek.

Rojê ma roniştey bî, Hacî mi ra pers kerd va:

-Şîma hetek di wexto ki jew (yew) mireno şîma senî ci hewadanê?

Mi va: -Mila (mela) yeno ci şîweno, kefen keno û ma cinazî benê mezel. Cemât (cimat) jî canazî di şîno mezelan ser.

Va: -Mila mezeli ser o qisey keno?

Mi va: -E, qisey keno.

Va: -Se vano?

Mi va: -Wila mila bi ziwanê 'Erebî ya qisey keno, co ra jî ez nêzana se vano.

Va: -Ma wija, şîma hetek di şar 'Erebî zano?

Mi va: -Nê, kes nêzano.

Va: -Eke kes nêzano senî fahm kenê ki mila se vano?

Mi va: -Kes tebayê (çiyê) fahm nêkono.

Va: -La ma mila Kurmanckî (Kirdasî) nêzano?

Mi va: -Zano labelê hukumatî nêverdano kes bi ziwanê Kurmanckî ya qisey biker, yasax o, co ra jî mila 'Erebî qisey keno.

Va: -La nê hukumatî ci zâlimî yê! Nêverdanê merdim

merdandê xwi ser o jî ziwanê xwi qisey biker. Ma hetek di jî wina yo, labelê qe nêbo ma 'Erebî fahm kenê. Wila wahd bo, ez do wesiyetê xwi biker, wexto ki ez merda wa milayêdo Kurd mi ser o bi ziwanê ma Kurmanckî ya biwano û qisey biker.

VATEYÊ KAY

Yaka nek (1)

Gula çep

Çepîl mis

Xona (2) gêjî

'Imî (3) Têli (4)

Roju yene

Bis la te (5).

(1) Mi no vateyê kay (tekerleme) heway vatişê yew Pirejmanîji nusî (Pirejman/Pirajmon dewa Pîrânî ya). -Malmisanîj.

(2) Xoni, namey cenî yo.

(3) 'imi: 'emî, 'emîka, waya pîy, wara pîrî

(4) Têli, namey cenî yo.

(5) Bis la te: Kirdasî (Kurmanckî) di "bîst li te" (Kurdîya Cenûbi di "bîst le to") yanî "vîst to di".

EHMEDÊ MUSÊ AXAN

Leyro, leyro, leyro, leyro,
leyro, leyro; leyro leyro! (1)

Leyro, leyro, leyro, leyro,
leyro; Ehmedê mi, leyro!

Ino Ehmedê Musê Axan o,

Ino axay 'esiran o.

Wilay Ella zano ino pîlê

Kurdan o.

Heywax, heywax, heywax!

Ehmedê mi leyro!

Leyro, leyro, leyro, leyro,
leyro, axay Kirdan!

Ehmedê mi sermînê vîst

û panc dewan o.

Ehmedê mi axay Qerbe-

gan o (2).

Ehmedî hukum kerdo

heta pey Pirajmanîyo (3).

Ehmedê m' va: -Dayê, wil-

lay ez şewqî xwi kat a nêna-

</

Li ber dergehê...

Di herêm û dinyayeke wiha de, em çawa dikarin riya xilasî, pêşveçûn, aramî û dewlemendiyê li ber miletê xwe vekin. Siyaseta me ya ekonomikî ji bo civata me ya Kurdistanê ciye ku wêran bûye, talan bûye, aborî têk çûye, sermiyan nemaye, nifûs li Kurdistanê kêm dibe, bi milyonan insan sirgûn dibin, bar dikan, bê karûbar in, kar nîne, xwarin nîne, ewlekariya jîyanê nîne. Gelo em ê wek berê, bi wan şablonen berê yênti emperyalizmê, di siyaseta aborî de, behsa aboriye ka milîkirî ya dewletkirî bikin, yan divê em siyasetek aborî ya din derxin pêşîya xwe. Gelo heta niha li Sûriyê, li Iraqê, li Iranê û li Tirkîyê,

siyaseta aborî ya milîkirinê û dewletkirinê, petrol, erd û fabrikên ku li Kurdistanê ketin bin destê dewletên Iran, Iraq, Sûriye û Tirkîyê ci ji bo Kurdan anî, talan û bê sermiyanî, çolbûn anî yan refah û dewlemdi?

Gelo siyaseteke aborî ya dewletçitî û milîkirî pirtir riya têkilî û çûnûhatin û jiyaneka pir alî di navbera Kurdên her çar perçan de vedike, lê yan siyasetaka serbest a mulkuyeta xusûsi ber bi sîstema bazara Ewrûpa de. Gelo ji van siyasetan wê kîjan dewlemendî, sermiyan û cih û warêñ karûbar li Kurdistanê bihèle. Gelo kîjan wê rê veke ku aborî li Kurdistanê gul

vede? Û bi hezaran pirsen wek vê yêne hene ku idî em ne bi qalib û şablonan lê li ser esasê rewşa xwe ya ku heye, nas bikin, bersivan jê re bînin, siyaseta xwe ya xelasbûna civaka Kurda him ji alî siyasi him ji ji alî aborî û kulturi ve ava bikin.

Roja avêtina gavê ber bi siyasetek berbiçav a Kurdevarî ji zûve hatiye û derbas ji dibe. Lê imkana bi destxistina wê iro di vê qonaxa xwemuhasebekirinê de peyda bûye. Dîrok ji me vê berpirsiyariyê dixwaze ku em li xwe varqîlin, zanibin ci, ji bo kê û ci bi ci awayî dikan. Siyaseta şablonî û çavkoriya siyaseta rojane bidin alîkî.

Qerara Parlemen-toya Ewrûpayê

Piştî yekalî serrawestanina PKK'ê ji bo çareserkirina pirsa Kurdi riyan astî vebûn. Parlamento Ewrûpayê di 22'ê Nisan de civiya û qerarek derxist ku hukumeta Tirkîyê bila ji bo çareserkirina pirsa Kurdi bi mebûsên Kurdan re rûnê.

Biryarênu ku di derheqê Kurdên Tirkîyê de hatine girtin ev in.

a) Ji bo çareserkirina vê dijiminatîyê, ji bo rawestandina xwinrijandina li Rohilata Başûrê Enedolê, hem Kurdên Tirkîyê û hem ji hukumeta Tirkîyê bi daxwaz xûya dikan û em dilxweşîya xwe di vî warî de dixwazin nîşan bidin.

b) Bi vê peymana şerrawestandinê hin serokên Kurdan xwe ji serxwebûnê pirtir amadeyi otonomiyê dikan. Silêman Demirel û Erdal İnonu ji rakirina rewşa fewqelade daxwaz dikan. Ev tiştên ha ji bo çareserkirina dozeke ku ji bo nifşa pêş ku çavdêra xwînî ye, radike û em ji vîtişî divînîn û tê digihîjên.

c) Parlamento rewşa

weşanen Tirk ên ku dihêlin doza Kurdan di weşanen de bête axaftin û azadiya weşanen gaveke baş dibîne.

d) Parlamento ji bi rewşa şiddet a ku heye û kuştina 5 rojnamevanen ku di navçend hefteyen dawî de pêk hatine, bi şik dinêre.

e) Parlamento dixwaze biryara 12 Heziran 1992'an ya ku di derheqê gelê Kurd de hatibû girtin, bigrin berçavan.

1-Em herdu aliyan, hem aliye berpirsiyaren Tirk hem ji berpirsiyaren Kurd ên ku wek berpirsiyaren hatine qebûl kîrin dawet dikan, da ku herdu alî ji têbigîhênu ku destavêtina doza dayina mafê Kurdan yê polîtik û çandî û mafê mirrovaî wazîfeyek e.

2-Em kuştina rojnamevanen û ihlalkirina mafê mirrovaî ku ci bi destê PKK'ê û ci ji bi destê hêzên dewlethê çedîbin, mehkûm dikan.

Nêzîkbûna hêzên Kurdistana Bakûr

Di presskonferansa Abdullah Ocalan de xeyni Serokê Yekîtiyê Celal Talabani, Sekreterê PSK'ê Ke-

mal Burkay, Serokê Hevgirtin-PDK'ê Hemreş Reşo û Serokê HEP'ê Ahmed Turk û hîn parlamentereçen HEP'ê ji hazır bûn.

Beyanek çapemeni ji di navbera PKK û Hevgirtin-PDK de hat îmze kîrin.

Ji bo civînek fireh hazîri berdewam e.

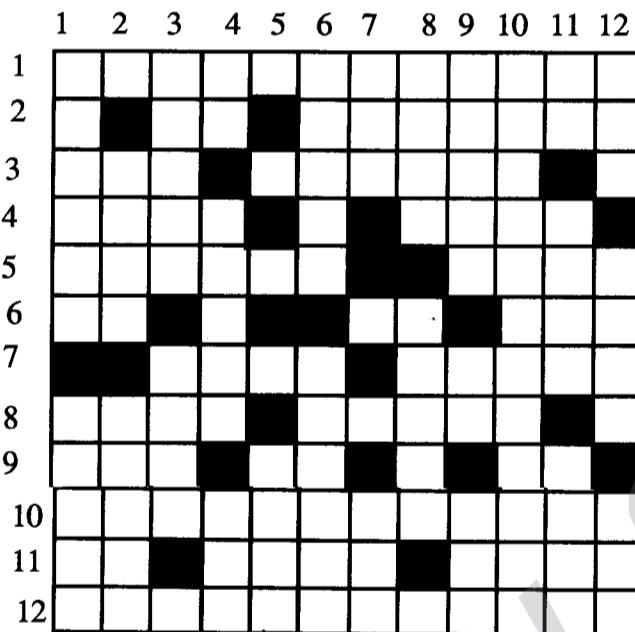
Li gor agahdariyên ku ji Rojhilata Navîn iân, Sûriyê sinorêñ xwe yên Kurdistanê Iraqê girtiye û çûyin û hatina Kuridistanê Iraqê qedexi kîriye.

Di civîna fireh de xeyni du hêzên ku bi PKK're protokol îmze kîrine; YEKBUN, KAWA, TSK, KUK, PRK (Rizgarî) ji beşdarî civînê dîbin.

Piştî guhertina siyaseta PKK'ê li hember hêz û partîyên din yên Kurdan, nêzîkbûn û germbûn di navbera hêzên Kurdistanê de dîbin. Berhemâ vê yekê ji ew e ku wê di 29'ê Gulanê de ji "Ji bo azadiya Kurdistanê û yekîtiyek netewî" û "Gelê me astî û mafê xwe yê netewî û demokratik dixwaze" li Bonê, li Londonê û li Stockholmê mes û mitîngîn müsterek çedîbin.

Xacepîrs

Amadekar: S. Rêving

CEPERAST: 1-a- Yekem rojnameya Kurdi ku di 22'ê Nisan 1898' an de li Qahîreyê ji aliye Midhat Mîqqad Bedirxanî ve hat derxistin. b- Nexweşiyek 2-a- Jan, 'derd'. b- Di navbera sinorêñ Lubnan û Sûriyê de gelyek. (berevajî) 3-a- Organek ji laşê mirov b- kaş. 4-a- Paşnavê stranbêjekî bi navûdeng li Kurdistanâna başfur ku navê wî 'Tehsin' e. (berevajî) b- Dema bûrî yê diyar ji lêkerâ 'Rabûn' 5-a- Keçika ku pir nazan dike b- nesîl, cil. 6-a- Ne nîr (berevajî) b- variyanteke 'yek'. c- Kesê ku çavêñ wî nabîne. 7-a- Mêweyek b- Variyanteke 'geh' (berevajî) c- pirsek. 8-a- Kîn, xerez. b- Jêra mî 9-a- Bi soranî 'ev'. b- peyva gahînekê (berevajî) c- Baneşanek 10-a- Evrazî, kaş, girê biçûk (berevajî). b- Kesê ku tu

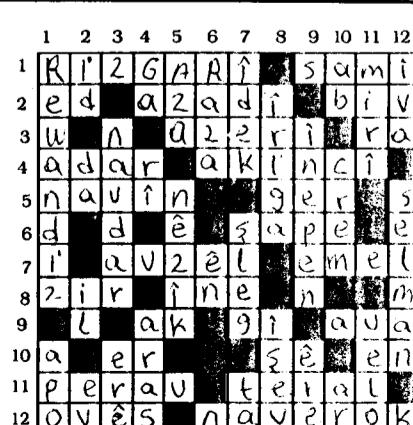
çareya wî nemabe, bêderman (berevajî) 11-a- Di Kurmancî de daçekek (berevajî) b- Keriye heywanen kûvî c- Burxuya ku mirov pê tiştan asê dike. 12-a- Bîstikek, demekî kin (berevajî) b- Navê kevin ê Mûsilê (berevajî)

SEREJÊR: 1-a- Lîstikeke Kurdi ku dema baran nebare

Bersîva

hejmara

berê

Ber bi avakirina Cepha ...

Qerara Parlemen-toya Ewrûpayê

Piştî yekalî serrawestanina PKK'ê ji bo çareserkirina pirsa Kurdi riyan astî vebûn. Parlamento Ewrûpayê di 22'ê Nisan de civiya û qerarek derxist ku hukumeta Tirkîyê bila ji bo çareserkirina pirsa Kurdi bi mebûsên Kurdan re rûnê.

Biryarênu ku di derheqê Kurdên Tirkîyê de hatine girtin ev in.

a) Ji bo çareserkirina vê dijiminatîyê, ji bo rawestandina xwinrijandina li Rohilata Başûrê Enedolê, hem Kurdên Tirkîyê û hem ji hukumeta Tirkîyê bi daxwaz xûya dikan û em dilxweşîya xwe di vî warî de dixwazin nîşan bidin.

b) Bi vê peymana şerrawestandinê hin serokên Kurdan xwe ji serxwebûnê pirtir amadeyi otonomiyê dikan. Silêman Demirel û Erdal İnonu ji rakirina rewşa fewqelade daxwaz dikan. Ev tiştên ha ji bo çareserkirina dozeke ku ji bo nifşa pêş ku çavdêra xwînî ye, radike û em ji vîtişî divînîn û tê digihîjên.

c) Parlamento rewşa

ARARAT Û ÎRAN RA...

barî vetî, terişnay kerdi şîşî; mi qeseba siyay, zerri û velkî şîşan ra kerdi û adirî ser o sur kerdi. Mi pey nêm letey nanî yo ki şîwanî di bî têde werdi.

Şîwanî va: -Pesê mi vila bi, ti iznê mi danî ez şera?

Mi va: -Belê, şo. Çiyo ki ez to ra biwaza nêmend. Pîzey bizi rz roqelan (loqrان) veji finî ki leşa yay biney sivik bo û bigîrî şo.

Mi waştbi ki tikê çî embazê minê vergî rî bimano çimka yê ez mird kerda. Hetô bin ra ma heme tebayê koyî daran û koyan miyan di piya ganî yî û manenî.

Ez ray kewta. Êdî (hinî) eke dina rojî werdi mi dest nêkewtînî zî xemê mi nêbi.

Êdî roj zî şî awan, reyna mi da aw pîraranê newalan û miyanê dâristanen ser. Varanî zî dest pey kerd. A rîwîyey (rayaney) di nêmey şewi raviyart. Hem varan hem zî ez ma betiliyay. Semedo ki şew ma ray di (rayîr ra) cixara zî nêşimiñî (nêantîñî), az perdey tarî şewi miyan di dor-marê xwi ra ewniyayî ki yew şikefti yan zî kaf veyna, varanî ver ra ez xwi bida bin, biney bûya xwi verra da û yew cixara bişima. Mi dî ki berzaneyê pole çepî di yew ban aseno. Mi va qey gomey pesî yo. Ez şîya berê hewşî heti, yew "pîstik" (poste) ver di bi. Ez viyarta şîya berê banî heti ki kilitkerde wo, qet veng nîno. Ver-nîya banî di yew cawo (?) sergi rewte bi. Berî ver di mi paştiya xwi day dês û ez

çokan ser o ronişa. Gama ki mi çeqmaq ard cexra xwi heti, vera mi hewş bî, mi fam kerd ki zîyaret a, keye nîyo. Mi pîzey xwi di va "Hina baş o" la [aw hing di] zerre ra pejna tevgerê mîrdimî amey. Zeki yew merdim fîraqî qelibîya, aw fîraq gindiriya ame berî gina. Vengê nuç-nuça yê yan zî ya zî amey goşê mi. Mi heti ferqê gomey pesî û zîyareti çinbî, çimkî mi zanaynî ki aw propagandayê şêxan têde veng i, merde nêwardeno û zaf ray ez tik û tena şikeftanê wâreyanê vergan û heşan di râkewta, qet ters û perwa mi rî nêviraziyay. La eşnawîtiş aw vengî ser ra

ez cay xwi ra werîsta û mi fekî tifingî tada ber, ez peykanî vejîyaya teber. La ez ray a (rayîr a) timo xwi ra persena vana "Aw ci bi?"

Şewa hîrini ez resaya dêwa xwi ki weşeya xwi di reyna a dadiya (mara) xwi ya merhemetini bivîna. La demewo ki ez şîya key xwi, cinîya biray mi 'Emerî tena keye di bî. Mi va:

-Fatê, kanî dadiya min û biray mi?

Va: -Semedê to ra berdî Diyarbekir. Vanî belkî yînî sîrgun biki. Herçiqas ki di serrî bi ki ez welat ra şîbiya zî reyna mi nêşîyabi a şewi key xwi di rakewta.

Ez şîya key waya xwi ki ha beşcan ser o yî. [Weyra] demewo ki mi bişewimîyo ez şîna xwi

bexçan resna. Mi ê hewn ra werîzney, mi rî adir wekerd û kincê (cilê) min ê hîziwayan reyra bedilnay, mi rî werd û çay virastî.

Mi zama û datîzay xwi Haci Nûri ra va abişo dopolê Hêni filan ca di ez bêhayî şîya zerrey yew ziwayati, mi weyra wina di.

Yê va: -Hoo! Qey ci rî ti nêşî zerre? Dewija ma Hêlima Xînti (Hêlima Deluy) a ziyareti di ya. Şar ci ra persoно vano "Ti tiya se kena?" Vana "Mi Şêx mare kerdo".

Mi va: -Hûmay kerd ki nêvejîyay, aw tarî di (6) mi do bikiştînî.

Hacî werîşt. Kerametê şêxan awî bîy.

Êdî serra 1933 bî ki ez reyna ageyraya aw mifrezeyanê welatî miyan, la Şêx 'Evdurehîm bi tanî şoreş-gîran a şîbi Sûriye. Aw deme Fransa weyra mandateri bî, multeciye ma qebul kerdînî*.

Kurmançî ra tadayox:
MALMÎSANIJ

*Hesen Hişyar Serdî, Ditin û Bîrhatînî Min-l, Beyrût, 1993, r. 456-468

(5)Gêl (Egil), yew qezayê Diyarbekir o.

(6)Na cumle di mi kelîma "efora" fam nêkerdi, cûka tâdaye di kemane esto. Kurmançîya cumle wina ya: "Xwedê kir der neket di wê tarîyê de ew efora porê wê minê bikuştana."

-Malmisanij

Xelata Ataturk ïsal jî li erdê ma

Xelata Aşî ya Ataturk fena par, ïsal jî bê xwedî ma. Komîta ku xelatê belav dike, kir nekir, nikanibû yekî ku vê xelatê qebûl bike bibîne. Komîte di bin serokatiya Serokwizir Sulêman Demîrel de civiya. Pişti civîneke bi du see-tan, bi beyanekê eşkere kirin ku komîtê ïsal jî kesekî "layiqî". Xelata Aşî ya Ataturk nedîtiye.

Esas ev ne cara pêsiye ku dewleta Tirk kesî nabîne. Jî sala 1986'an û virde, yanî dinav van heyşt salan de tenê çar salan kanibûne yekî xelatê bigre bibînin, lê çar salen din kes nedîtine, xelata Ataturk bêxwedî maye.

Wek tê zanîn par ev xelat dabûn Nelson Mandela, lê Mandela ew red kiribû, gotibû "ez nikanim xelateke wiha bigrim". Li ser vê şela Mandela, çapemeniya Tirkîyê grelek êrîş biribû ser Mandela û gelek gotinêne ne xweş jê re kiribûn, gotibûn: "Afrîkiyê pîs", "reşikê bi quloç", "yam-yam" û hwd.

Gotineke me pêsiyên Kurdan heya, dibêje: "Xwedê kesî şaş neke, şaş kir fahş

neke, fahş kir bi redê re kaş neke". Yê hatiye serê dewleta Tirk jî ev e. Bi dayina xelateke wiha xwe fahş kîrin, nuha jî bî erdê re kaş dibin.

Xelata Aştiyê ya Ataturk, jî sala 1986'an û vir de ye tê dayin û heta nuha dane van kesan: 1986, Serokê NATO'yê Joshep Luns, 1987 Serokkomarê Almanya Richard Wieszacker. 1988'an dîsa kes "layqê" xelatê nedîtine. Di 1989'an de dane İmparatorê Japonyayê Takahito Mikasa. Di sala 1990'î de wer xuyaye xelat cardin li erdê maye, içar rabûne gotine bira "rûnê me bi hîzê me ve be" û dane-serokê cûnta generalên Derba 12'ê İlonê(1990), general Kenan Evren. Sala 1991'ê xelat dîsa di hustuyê wan ma.

Wek xuyaye bi belavkîri-na vê xelatê, xwediyen wê xwe kîrin pêkenînê alemê. Lî ciyê meraqê ewe, gelo bi rakirina wê, içar wê xwe bikin ci? Ku Xwedê e'mrê dirêj bide, emê wê rojê jî bibînin.

Kitêbek bi zimanê Bûlgarî "Problema Kurdî li Tirkîyê"

Pirtûka ku bi zimanê Bûlgarî hatiye nivîsandin û navê wê Kurdistîn Problem v Turtsiya ye, (problema Kurdî li Tirkîyê) ji aliye Kawa Azîzî ve hatiye nivîsandin. Azîzî, Kurdeki ji Kurdistana Sûriyê ye û li Bûlgaristanê zanîngeha "Politîk ekonomî" xelas kîriye û doktora xwe jî li Unîversîta Sofiyayê beşa "îlmân Siyasi" kîriye. Ev kitêba wî teza wî ya doktorayê ye.

Nivîskarê kitêbê di pêşgotina xwe de li ser rewşa cîhana nuh disechine û dibêje; "îro-dinya parlamentîzmê, plûralîzmê, demokrasiyê dixwaze lê dewletê ku Kurdistana metin-geh kîrine him li dijî van nirxan e û him jî li dijî Kurstan e.

Kitêb ji sê beşan pêk tê, di beşa yekem de nivîskar li ser tevgera netewî û demokratîk a

Kurdî di navbera salen 1945-1990'î de disechine. Û li ser siyaseta Tîkiyê ya asîmlasiyonê, nijadperestiyê û pantur-kîzmê radiweste. Di vê beşê de nivîskar bahsa têkoşîna gelê Kurd û rîxistin û partîyên wan dike û bi firehî partîyên Kurdistana Bakûr dide nasan-din. Lî ìnformasyonê ku li ser partî û rîxistinê Kurdistana Bakûr dide, ìnformasyonê destê yekem nînin, ev ìnfor-masyon piranî ji pirtûka nivîskarê Bûlgar Radoy Kristev

hatine stendin. Pirtûka R. Kristev berê çend salan bi eyî navî hatîbû çapkîrin.

Ji aliyê din, ji ber ku nivîskar bi Tirkî nizane mecbûr maye ku piraniya çav-kâniyên xwe, ji kitêbên Rûsî bistîne.

Besa duyem ya kitêbê bi navê "Problema Kurdan di danûstendinê navnetewî de" ye. Ew beş û di nav xwe de bûye sê beş. Ji van yek, hevkariya hêzîn demokratîn Tirk û problema Kurdî, hevkariya hêzîn navnetewî bi pirsa Kurdî re û problema Kurdî di qada navnetewî de.

Besa sêyem jî ji dêvla da-wînîsî ve ye.

Li Bûlgaristanê û li welatê sosyalîst yê kevn gelek însanên Kurd hene ku zanîngeh xelas kîriye, lê ew di besên xwe de tu karînakîn û xizmeta wan nagihêje gelê Kurd.

Kawa Azîzî ku têza xwe ya doktorayê bi îmkanên xwe yê sînorkîrî kîriye kitêb û ji raya giştî ya Bûlgaran re pêşkêş kîriye, hêjayê pesindariyê ye.

Ev xebat ji bo van kesen ku me li jor qala wan kir, bila bibe nimûneyek.

Robîn M.

BEROS

Mahmûd Lewendî

CAN BI ŞUNDE NAYÊ LÊ ROJÎ TÊ!

Meha rojiyê ye. Lî rojî ketiye havînê. Weki her kesî Apê Leto jî rojiyê digre. Heta nîvro idare dike lê di pê nîvro re ji tîhna nikare xwe bigire hema bi dizika diçe ser kaniyê û avê vedixwe. Û çîma mellê gund ji wê de nayê! Dinêre ku Apê Leto avê vedixwe. Welle hema mellê me xwe pik dike û diqeherê û bi ser Apê Leto de diçe û dibêje:

-Lawo ma tu fedî nakî, tu ji Xwedê jî natirsî? Tu di vê rojiya remezana mubarek de çawan dikarî avê vexwî, ma tu kafir i, tu ci yî!

Apê Leto:

-Melle, bi Xwedê ez geleki tîhn bûbûm, ji tîhna qirika min edî ziwa bûbû û ez hinekî jî fi-

kîrîm ku çawa be rojî ïsal biçe ewê salek din dîsa were, lê heke ez ji tîhna bimîrim û ev can biçe êdî bi şûn de nayê!

ELIYÊ XEMXUR

Eli mirovekî welê bû ku her tişt ji xwe re dikir derd. Gelek li ber ês û kul û derdên xelkê diket. Ji ber wê jî xelkê jê re digot Eliyê Xemxur.

Şevek havînê ye, Eli û jîna xwe li ser xanî radîzên. Eli ji xwe re dibêje "Hoo Xwedêyo, şukur ji te re ku işev ezê bê derd û xem razêm!"

Hema di wê gavê de cîranê wan ban dike:

-Apê Eli ma te bihîstiye kera filankeso zaye, jê re dahşîkek bê terî (dîl/dûvik/qemîçik) çêbûye!

Eliyê Xemxur:

-A ji te re ha, dîsa derdan da ser derdan, de were xema nexwe. De nuka ew dahşîka reben wê mezîn be, wê ji xwe re here nava hevalên xwe bigere û biçêre û gava ku mês li ser wan vene, hevalên wê hemû wê bi teriya xwe mêsan biqew-iñin, ev dahşîka rebena bê terî wê çawa bike?

ne karê aqila ye lê rast e

Amadekar: Hesen Mizgîn

Li dinê, erdhejandina herî bi qewet ku hatiye tesbitkirin 8,9 rişter bûye. Ev wek teqandina bombeke atomî ya 100 megatonê bi qewet e.

Margarin (rûnê nebañ) li sala 1869' an bi munasebeta musabegeyek (zorevanî, berîkanî) ku ji alî İmperator Napolonê III hatîb ilan kîrin, hatiye dîtin. Mebesta musabegeyê dîtin alternatif rûnê nivîsk bûye.

Eger însan 200 milyon sal berê hebûna, wê iro tenê ji ber bêhna girtin û berdana xwe bimra.

Li gor lêkolîna psîkolog Glyn Lewis ji Enstîtu Psîkiyatîri ya Londrayê nexwesîna psîkolojîk şîzofrenî di jiyanâ bajîr de zîdetir peydâ dibe.

John Daly û hevalên wî yê li Enstîtu Ten-

durûstî ya Netewî li Maryland li DYA yê bi lêk-olîneke dûr û dirêj ji çermê beqê Ekwadorî (Ecua-dor) maddeyek derxistîne. Ev jehra han ji morfinê gelek bi tesirtir e. Ji vê jehrê epîbatîdin tê gotin.

Lêkofner kabiliyeta terapi ya delfina (dolphin) lêdikolin. Nefica ku bi dest xistine gelekî balkê e. Zarok an ji kesen gihişî yên ku xwe ji der û dora xwe dûr dixin û tenêbûne terçî dîkin û qet na-peyivin û deprasyonen kûr derbas dîkin dema di bin avê de delfina dîbin û bi wan re demek dimînîn roj bi roj basîr dîbin û vedige-rin jiyanâ xwe ya normal. Ev tê wê manê ku delfin roleke terapî dileyizin.

Satelîten iro watiniyek pir balkê bi cih tînin. Arkeolog wek tê zanîn bi mehan û salan li fosilan an ji bajarêni di bin erdê de mane digerin û carna bi serdi Kevin û carna ji bi sernakevin. Lê satelîten bi filmên sor ên infra tişten di bin redê de mayî bi reheti derdixe holê.

Li asûmanê Galaksa ji dinê herî dûrtir ku mirovik diken bi çavê xwe bibîne Galaksa Andromeda ye. Ji dinê 2,3 milyon sala ronahiyê yan ji nêzî 2,18x10(19)km dûr e.